

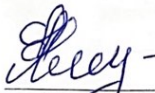
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

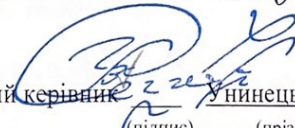
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

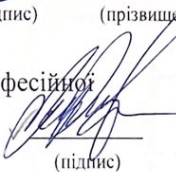
Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу ФМФ- 21-1 групи, спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування», освітня програма «Фінансові
технології»

(підпис)

Філіпішина Крістіна Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник Ходаківська Валентина Павлівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
Програми

(підпис)

Рябокінь Марина Валеріївна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «25» 01 2023 № 13

Завідувач
кафедри

(підпис)

Коваленко Юлія Михайлівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 2 27.01.2023р. [підпис]
(дата) (підпис відповідальної особи)

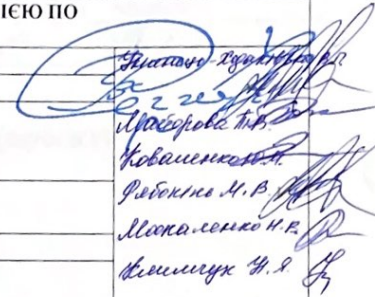
Результати перевірки до захисту [підпис]
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 100 (вернімо) 04.02.2023 [підпис]
(оцінка) (дата) (підпис)

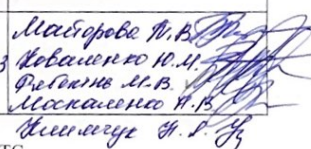
Голова комісії: [підпис] Г.В. Майоров
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
[підпис] Ю.М. Коваленко
(підпис) (ініціали, прізвище)
[підпис] М.В. Федюк
(підпис) (ініціали, прізвище)
[підпис] Г.В. Москаленко
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		 Майдоргове П.В. Коваленко Ю.М. Федоренко М.В. Москаленко Н.В. Філіппук Ч.І.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	100		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
100	A	5 (відмінно)	07.02.2023	 Майдоргове П.В. Коваленко Ю.М. Федоренко М.В. Москаленко Н.В. Філіппук Ч.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра фінансових ринків та технологій

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Фінансові технології»

Затверджую

Завідувач кафедри Мис

« 18 » 10 2021

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Філіпішиної Крістини Ігорівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)

Цифрова трансформація ринку фінансових послуг в Україні

Затверджена наказом ректора від « 01 » 11 2021 № 1030

2. Строк здачі закінченої роботи 23.11.2022

3. Мета роботи - полягає у формуванні теоретико-методичного підґрунтя для цифрових трансформацій ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшої реалізації.

Об'єкт дослідження процеси цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні

Предмет дослідження теоретико-методичні засади та практичні аспекти цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні

Орієнтовна база дослідження - офіційні дані Національного банку України та Міністерства фінансів України

4. Вихідні дані до роботи - законодавчі та нормативно-правові акти, періодична наукова література та видання, монографії, посібники, звіти міжнародних фінансових установ та організацій.

5. Перелік графічного матеріалу - таблиці, рисунки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом). Сутність та специфічні особливості ринку фінансових послуг. Цифрова трансформація як нова форма трансформації економічних відносин на ринку фінансових послуг. Особливості розвитку та державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах цифровізації. Фінансові технології як драйвер цифрових трансформацій ринку фінансових послуг

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	20.11.22
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	25.11.2022 р.	23.11.22
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	29.11.22
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	22.01.23
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	28.01.23
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	10.01.2023 р.- 17.01.2023 р.	11.01.23
7	ЗАХИСТ	07.02.2023	06.02.23

8. Дата видачі завдання « 18 » 10 20 21

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

(підпис)

Унинець – Ходаківська В
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Рябокін
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

Філіпін
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Мета роботи полягає у формуванні теоретико-методичного підґрунтя для цифрових трансформацій ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшої реалізації.

Завданнями роботи є: визначити сутність та специфічні особливості ринку фінансових послуг; дослідити підвалини цифрової трансформації як нової форми трансформації економічних відносин на ринку фінансових послуг; проаналізувати особливості розвитку та державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах цифровізації в Україні; висвітлити тренди фінансових технологій як драйверу цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні; визначити перспективи цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні..

Об'єктом дослідження є процеси цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні аспекти цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Базою досліджень є офіційні дані Національного банку України як основного органу-регулятора ринку фінансових послуг, а також аналітичні дані Української асоціації фінтех та інноваційних компаній.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації, що можуть бути використані у роботі учасників ринку фінансових послуг як провайдерів цифровізації.

Одержані результати можуть бути впроваджені у фінансову та страхову діяльність на ринку фінансових послуг, а також використані у виробленні підходів щодо подальшої цифрової трансформації цього ринку.

Кваліфікаційна робота містить 76 сторінок, 5 таблиць, 16 рисунків, список використаних джерел із 57 найменувань, 9 додатків.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансові установи, фінансова та страхова діяльність, цифровізація, фінтех, необанки, провайдери.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2021 – 2022 рр.

Рік захисту роботи – 2023 р.

ABSTRACT

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE

The purpose of the work is to form a theoretical and methodological basis for digital transformation of the financial services market and to substantiate practical recommendations for their further implementation.

The objectives of the work are: to define the essence and specific features of the financial services market; to explore the foundations of digital transformation as a new form of transformation of economic relations in the financial services market; to analyze the peculiarities of development and state regulation of the financial services market in the context of digitalization in Ukraine; to highlight the trends of financial technologies as a driver of digital transformation of the financial services market in Ukraine; to determine the prospects for digital transformation of the financial services market in Ukraine.

The object of research is the processes of digital transformation of the financial services market in Ukraine.

The subject of the study is the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the digital transformation of the financial services market in Ukraine.

The research is based on official data of the National Bank of Ukraine as the main regulator of the financial services market, as well as analytical data of the Ukrainian Association of Fintech and Innovation Companies.

Based on the results of the study, conclusions and recommendations were formulated that can be used in the work of financial services market participants as digitalization providers.

The results obtained can be implemented in financial and insurance activities in the financial services market, as well as used in the development of approaches to further digital transformation of this market.

The qualification work contains 76 pages, 5 tables, 16 figures, a list of references of 57 titles, 9 appendices.

Keywords: financial services market, financial institutions, financial and insurance activities, digitalization, fintech, non-banks, providers.

Year of qualification work – 2021–2022.

Year of work defense – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....	10
1.1. Сутність та специфічні особливості ринку фінансових послуг.....	10
1.2. Цифрова трансформація як нова форма трансформації економічних відносин на ринку фінансових послуг.....	16
 РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	25
2.1. Особливості розвитку та державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах цифровізації	25
2.2. Фінансові технології як драйвер цифрових трансформацій ринку фінансових послуг.....	33
 РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	44
 ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформаційні процеси у середовищі глобальних ринків фінансових послуг протягом останніх років були реалізовані здебільшого під дією фінансової кризи 2008 року і розвитку цифрової екосистеми, зокрема і фінансових технологій. Наслідки трансформацій ринку фінансових послуг різних країн викликали доцільність перегляду нормативно-правового регулювання ринку фінансових послуг у цілому. Було визнано, що вони мають базуватись на фундаментальних принципах, що пропонуються науковими колами і практиками у сфері цифровізації.

Питання подальшого нормативно-правового регулювання і подальшого розвитку ринку фінансових послуг в умовах новітніх цифрових трансформацій в економіці у цілому залишаються невирішеними. Це спонукає до активної академічної та політичної дискусії, а також формування цифрової культури на ринку.

Динамічний розвиток цифрових процесів надзвичайно активізував необхідність підвищення фінансової грамотності українців, зміни їх поведінки на ринку фінансових послуг. Маючи суттєвий потенціал для подальшого розвитку не лише ринку фінансових послуг, а і економічної системи в цілому, цифрова трансформація вимагає оперативного на неї реагування.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Відповідним питанням, що присвячені дослідженню ринку фінансових послуг і його трансформаційних процесів, займаються провідні вітчизняні вчені, зокрема Р. Беззуб, Р. Беззпалій, Є. Бондаренко, Л. Горбач і О. Каун, М. Дубина і В. Ільчук, Т. Гуліма, Ж. Довгань, О. Заєць, І. Касян, В. Коваленко, Ю. Коваленко, О. Колодізєв і О. Лозинська, Н. Краус, О. Кузьменко і В. Овчаренко, В. Левченко, С. Полях, С. Реверчук і Л. Творидло, А. Семеног і С. Цирулік, Н. Ткачук, В. Унинець-Ходаківська, І. Школьник та інші. Серед зарубіжних дослідників ринку фінансових послуг і цифрових трансформацій варто виділити М. МакКеффри і А.Шиффв, Ч. Тейлора, К. Вілсона, Е. Холтінена, М.

Амстада та інших.

Метою дослідження є формування теоретико-методичного підґрунтя для цифрових трансформацій ринку фінансових послуг та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подальшої реалізації.

Основними завдання дослідження є:

- визначити сутність та специфічні особливості ринку фінансових послуг;
- дослідити підвалини цифрової трансформації як нової форми трансформації економічних відносин на ринку фінансових послуг;
- проаналізувати особливості розвитку та державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах цифровізації в Україні;
- висвітлити тренди фінансових технологій як драйверу цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні;
- визначити перспективи цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні.

Об'єкт дослідження – процеси цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади та практичні аспекти цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Методи дослідження У процесі дослідження використовувалась відповідна сукупність методів і прийомів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (діалектичний, історичний, логічний, системний аналізу тощо), спеціальні (документальний аналіз, порівняльно-правовий, статистичний тощо). Історико-правовий метод дозволив встановити передумови виникнення і становлення феномену цифровізації, особливості її розвитку на ринках фінансових послуг. Логіко-семантичний метод був використаний для формування понятійно-категоріального апарату. Абстрактно-логічний метод було застосовано за розроблення напрямів подальшої цифрової трансформації ринку фінансових послуг. Специфіка цифрової трансформації та її характер зумовили застосування органічної єдності теорії та практики, поєднання критичного і раціонального, а також логічного та системного підходу.

Базою досліджень є офіційні дані Національного банку України як основного органу-регулятора на ринку фінансових послуг, а також аналітичні дані Української асоціації фінтех та інноваційних компаній.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Одержані у роботі результати можуть бути впроваджені у фінансову та страхову діяльність на ринку фінансових послуг, а також використані у виробленні підходів щодо подальшої цифрової трансформації цього ринку.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійною науковою працею, виконаною під керівництвом наукового керівника, матеріал, використаний у ній був здобутий особисто автором. Під час підготовки роботи видано статті: у міжнародному електронному збірнику «Economics. Ecology. Socium» з цитуванням у Web of Sciens - «Digital challenges in the economy and their impact on regional development», та у міжнародній монографії «Theoretical fundamentals of transformation of digital economy development».

Апробація результатів роботи. Результати проведеного дослідження пройшли апробацію в рамках міжнародних науково-практичних конференціях:

- 1) «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» 20-21 квітня 2022 року. м. Полтава.
- 2) «Formation of innovative potential of world science.» 26 November, 2021. Tel-Aviv, State of Israel.
- 3) «Innovations and prospects of world science». November 4-6, 2021.
- 4) «Scientific paradigm in the context of technologies and society development» Geneva, Switzerland 18-19.11.2021
- 5) «Концепт науки 21 століття: стратегії, методи та наукові інструменти». 21 жовтня 2022 р. м. Черкаси
- 6) «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» 21 жовтня 2022 р. м. Острог
- 7) «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» 21 жовтня 2022 р. м. Острог
- 8) «Інновації в суднобудуванні та океанотехніці» 27-28 жовтня 2022 р. м.

Миколаїв.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність та специфічні особливості ринку фінансових послуг

Сутність ринку фінансових послуг різними дослідниками тлумачиться по-різному, зокрема і через в'язок цього ринку з ринком капіталу, фінансовим ринком, ринком цінних паперів і видами економічної діяльності, зокрема фінансової і страхової. Сюди можна віднести також і розгляд ринку фінансових послуг у площині правових відносин, екосистеми професійних учасників цього ринку, а також сфери обміну відповідними благами.

Цілком очевидно, що основним товаром на ринку фінансових послуг є, власне, самі фінансові послуги. Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III, «фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [32]. Фінансовими послугами є:

- 1) «торгівля валютними цінностями;
- 2) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- 3) фінансовий лізинг;
- 4) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- 5) надання гарантій;
- 6) фінансові платіжні послуги;
- 7) послуги у сфері страхування, діяльність у системі накопичувального пенсійного забезпечення;
- 8) професійна діяльність на ринках капіталу;

9) факторинг;

10) банківські та інші фінансові послуги, що надаються відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [32].

Класифікації фінансових послуг за різними ознаками наведено у табл. А.1 додатку А.

Варто зазначити, що «ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, капіталу та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів» [32].

Основні теоретичні підходи щодо трактування сутності ринку (ринків) фінансових послуг вітчизняними науковцями наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні трактування поняття «ринок фінансових послуг»

№	Визначення	Автори	Основний контекст
1	2	3	4
1	Економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу розподілу фінансових ресурсів, купівлі та продажу тимчасово вільних коштів та цінних паперів	Д. Дема, І. Абрамова, І. Шубенко та ін. [35]	Економічні відносини, механізм розподілу фінансових ресурсів
2	Система економічних відносин, що виникають між його прямими учасниками при формуванні попиту та пропозиції на специфічний продукт – фінансові послуги.	В. Унінець-Ходаківська, О. Костюкевич, О. Лятамбор [44]	Економічні відносини, де предметом обміну є фінансові послуги
3	Сукупність широкого спектру відносин щодо задоволення наявної та формування перспективної потреби в різноманітних фінансових послугах (страхових, банківських, інвестиційних та ін.) з метою одержання доходів інституційними одиницями фінансового сектору економіки, задоволення попиту споживачів, де предметом купівлі-продажу є специфічний товар – фінансова послуга. Якщо таку послугу розуміти як благо, то ринок фінансових послуг є системою регулярного, переважно грошового, взаємовигідного, добровільного і конкурентного обміну благами.	Ю. Коваленко [16]	Система регулярного обміну благами, частина фінансової системи

Продовження табл. 1.1

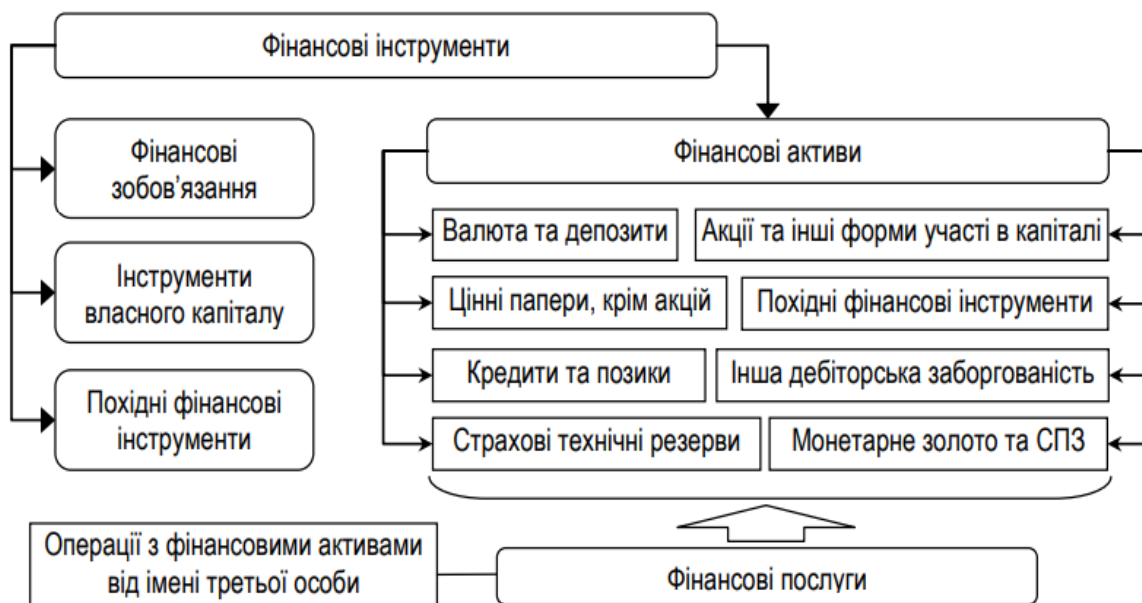
1	2	3	4
4	Сукупність імперативних правовідносин у сфері регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ органами державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належних умов для здійснення фінансових операцій, отримання прибутку, захисту майнових інтересів вкладників та створення сприятливого інвестиційного клімату	О. Шевчук [46]	Сукупність правовідносин
5	Економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу розподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних грошових коштів і цінних паперів	Л. Горбач, О. Каун [5]	Економічні відносини, механізм розподілу фінансових ресурсів
6	До фінансового ринку належать ринок грошей. Ринок кредитних ресурсів, ринок цінних паперів та ринок фінансових послуг	І. Школьник [47]	Сегмент фінансового ринку
7	Правовідносини, що встановлюються між учасниками ринків фінансових послуг, виникнення, розвиток та припинення яких визначається безпосередньою фінансовою послугою	І. Солошкіна [38]	Право-відносини між учасниками ринків фінансових послуг
8	Є ширшим поняттям, що включає фінансовий ринок, основне завдання якого полягає в акумуляції коштів та їх трансформації в потужні інвестиційні ресурси	Є. Бондаренко [4]	Включає і фінансовий ринок

Джерело: складено на основі [19, С. 42–43; 43]

Фінансові ресурси на ринку фінансових послуг, як фонди грошових коштів, що утворені у процесі перерозподілу ВВП і перебувають у власності учасників ринку, можуть бути визнані об'єктом відносин на досліджуваному ринку, адже їх розподіл відбувається між тими учасниками ринку фінансових послуг, у яких формується надлишок фінансових ресурсів, і тими, хто має їх дефіцит. Такі розподіл і перерозподіл відбуваються через механізми фінансового ринку за допомогою використання різноманітних фінансових інструментів учасниками ринку фінансових послуг (рис. 1.1).

МВФ трактує фінансові інструменти як різноманітні фінансові контракти, які укладаються між інституційними одиницями [56]. Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО 32), «фінансовим інструментом є

будь-який контракт, результатом якого є створення фінансового активу одного суб'єкта господарювання і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу іншого суб'єкта господарювання» [22]. При цьому і вітчизняні, і міжнародні стандарти до фінансових інструментів відносять фінансові активи, фінансові зобов'язання, інструменти власного капіталу і похідні фінансові

інструменти (рис. 1.1).

Рис .1.1. Взаємозв'язок ринку фінансових послуг і фінансового ринку
[22, С. 20]

На думку В. Левченко, ринок фінансових послуг необхідно розглядати у трьох аспектах – функціональному, інституційному та суб'єктно-об'єктному (рис. 1.2).

Учасниками ринку фінансових послуг є «особи, які відповідно до Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»:

- 1) мають право надавати фінансові послуги на території України;
- 2) особи, які провадять діяльність з надання посередницьких послуг на ринках фінансових послуг;
- 3) об'єднання фінансових установ, включені до реєстру

саморегулівних організацій, що ведеться органами, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг;

4) клієнти.

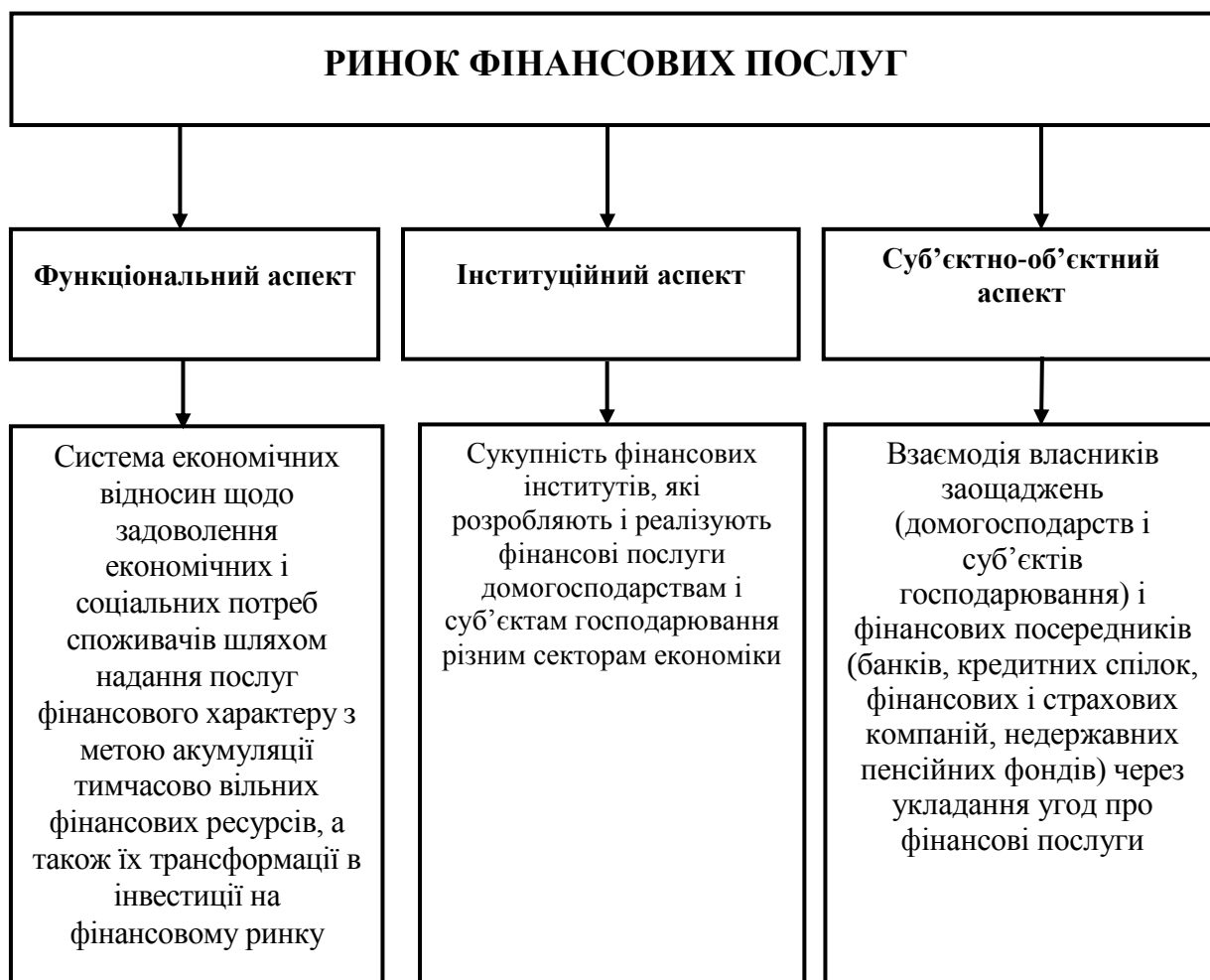

Рис. 1.2. Сутнісні аспекти ринку фінансових послуг

Джерело. Побудовано на основі [22; 12]

До фінансових установ віднесено банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не

мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України» [33].

Велику роль при цьому відіграють саме фінансові посередники (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Організаційна структура ринку фінансових послуг [16; 17; 18]

Споживачі фінансових послуг	Фінансові посередники	Допоміжні інституційні одиниці	Інші інституційні одиниці	Регулятори
	Ринок фінансових послуг			
Уряд Регіональні і місцеві органи управління Державні нефінансові корпорації/ квазікорпорації Інші нефінансові корпорації/ квазікорпорації Інші фінансові корпорації/ квазікорпорації Домогосподарства Некомерційні організації	Депозитні: НБУ Універсальні банки Спеціалізовані банки (ощадні; іпотечні; інвестиційні) Кредитні спілки Недепозитні: Інститути спільного інвестування Компанії із сек'юритизації активів Дилери з цінних паперів і похідних Фінансові лізингові компанії Спеціальні фінансові установи зі злиття і поглинання Клірингові установи Фірми з фінансування експорту та імпорту Факторингові компанії Страхові компанії Недержавні пенсійні фонди	Фондові біржі Валютні біржі Андеррайтери Депозитарії Реєстратори Зберігачі Брокери з цінних паперів Інвестиційні радники Управляючі цінними паперами Пункти обміну валют Страхові агенти Спеціалісти з оцінювання страхового ризику і збитків Актuariї Консультанти зі страхування і пенсійного забезпечення КУА Інформаційні агентства Консалтингові компанії Рейтингові агенції Фінансові аналітики Фонди підтримки житлового будівництва Саморегулівні організації	Кептивні фінансові установи і кредитори грошей: Довірчі товариства Холдингові компанії Дочірні фірми, які заробляють капітал на відкритих ринках для материнських компаній Лихварі Ломбарди	Міністерство фінансів України Міністерство доходів і зборів НБУ НКЦПФР Державна служба фінансового моніторингу Антимонопольний комітет України

Відповідно до Закону України «Про фінансові послуги та державне

регулювання ринків фінансових послуг, «посередницькі послуги на ринках фінансових послуг – це діяльність юридичних осіб чи фізичних осіб - підприємців, якщо інше не передбачено законом, що включає консультування, експертно-інформаційні послуги, роботу з підготовки, укладення та виконання (супроводження) договорів про надання фінансових послуг, інші послуги, визначені законами з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг» [33]. При цьому не наведено визначення самих фінансових посередників.

Варто погодитись, що «фінансове посередництво – це вид економічної діяльності, в процесі якої фінансова установа мобілізує кошти шляхом прийняття зобов'язань за власний рахунок з метою спрямування цих коштів іншим суб'єктам господарювання шляхом кредитування або придбання фінансових активів іншим способом. Із зазначеного випливає, що фінансові посередники – це фінансові установи, призначенням яких є ефективне нагромадження, управління і перерозподіл фінансових ресурсів через виробництво фінансових послуг» [16, С. 103]. Вони поділяються на депозитних і недепозитних (табл. 1.2).

Щодо функцій ринку фінансових послуг, то у сучасних умовах до них можна віднести: 1) виробництво фінансових послуг і найповніше задоволення потреб клієнтів; 2) подолання асиметрії інформації; 3) консолідація та алокація фінансових ресурсів в економічній системі; 4) сприяння інноваційній діяльності через фінансовий інжиніринг; 5) стимулювання зниження бідності.

1.2. Цифрова трансформація як нова форма трансформації економічних відносин на ринку фінансових послуг

Як визначальна тенденція сучасності цифрова економіка зачіпає всі сфери економічної діяльності та буття людей. Але як тренд розвитку світової економічної системи вона по-різному впливає на різні сфери. Міністр цифрової трансформації М. Федоров у зазначає, що «цифровізація є важливою для економіки України, адже дозволить збільшити кількість нових робочих

місць та досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. Відкриття нових сегментів та галузей прискорить розвиток промисловості та бізнесу. Для українців цифровізація означає повний доступ до цифрової інфраструктури та якісних державних і соціальних послуг» [23].

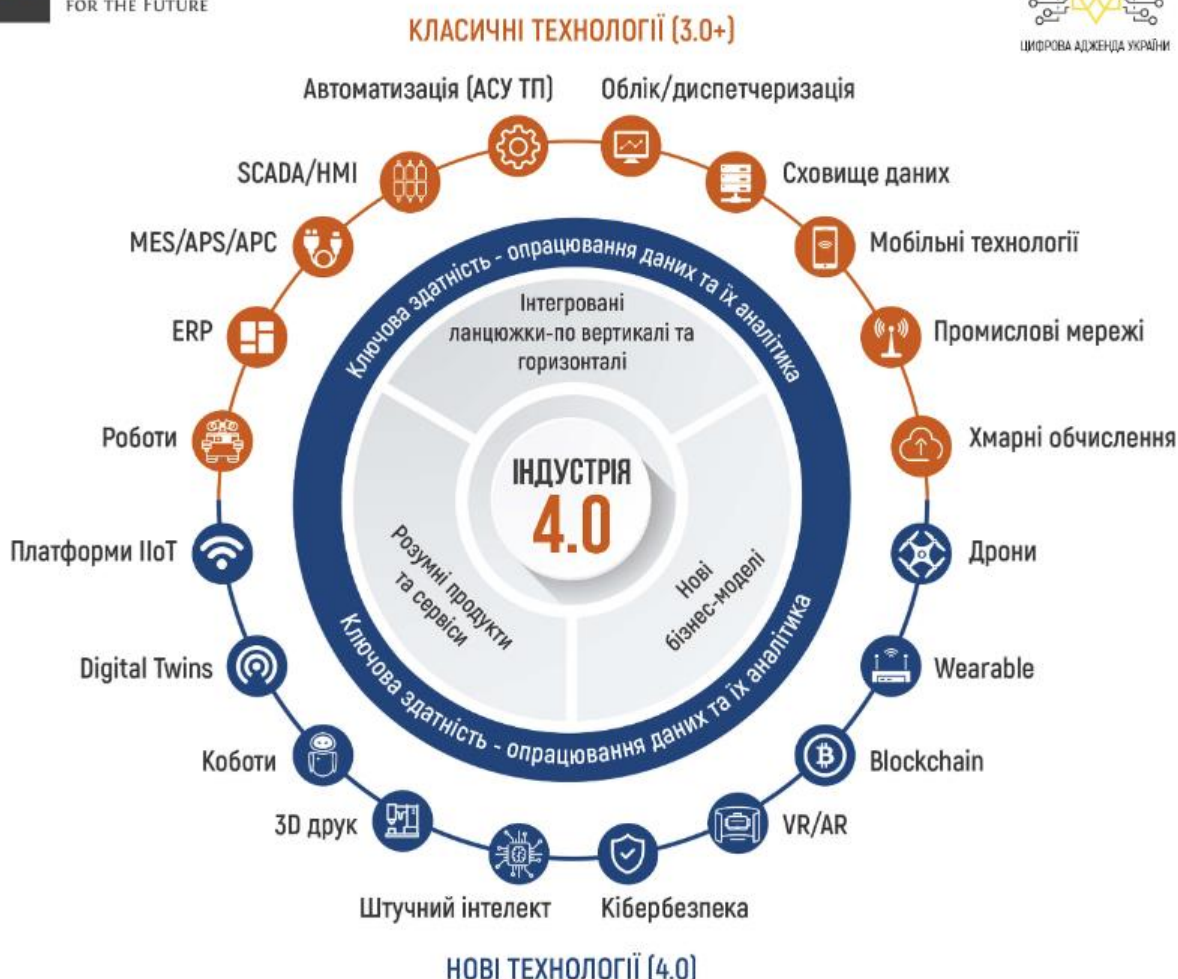
За даними Українського інституту майбутнього, «цифровізація (з англ. digitalization) — це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн)» [41]. Цифровізація на ринку фінансових послуг означатиме впровадження цифрових технологій у фінансову та страхову діяльність: від взаємодії між учасника фінансового ринку до фінансового бізнесу, перехід фінансової та страхової діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн).

Цифровими технологіями на ринку фінансових послуг є: роботизація та кіберсистеми; штучний інтелект; великі дані; бездокументарні технології, хмарні та туманні обчислення; біометричні, квантові технології; технології ідентифікації; блокчейн тощо (перелік постійно поповнюється). Ключові технології цифрових трансформацій наведено на рис. 1.3.

Цифровізація надає свої переваги для розвитку економіки, зокрема і ринку фінансових послуг. Так, її потенціал підтверджується у доповідях ОЕСР [57]. Технології, сучасні інтелектуальні програми та фінансові інновації в цифровій економіці можуть суттєво підвищити якість фінансових послуг, що надаються, і допомогти вирішити проблеми фінансового сервісу.

Цифрові трансформації на ринку фінансових послуг означають інтеграцію цифрових технологій у фінансову та страхову діяльність. Ця інтеграція приводить до ключових змін щодо поведінки учасників ринку фінансових послуг, забезпечення цінності для фінансових установ, їх працівників і клієнтів, а також партнерів, досягнення економічних і соціальних цілей більш швидко та якісно.

Український інститут майбутнього [42] дає визначення такоє цифровим інфраструктурам – комплексу технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості

електронної взаємодії, обміну даними, сигналами тощо. Вони є основою цифрової економіки у сфері ринку фінансових послуг та поділяються на опорні (тверді) та сервісні (м'які).

Рис. 1.3. Ключові технології цифрових трансформацій [41]

«Опорна (тверда) інфраструктура включає:

- фіксована інфраструктура широкосмугового доступу до Інтернету: магістральні, дистрибуційні та локальні мережі, точки обміну трафіком тощо;
- мобільна інфраструктура зв'язку та широкосмугового доступу (3G, 4G, 5G);

- радіоінфраструктура (LoRaWan тощо) для проектів Інтернету речей (сенсори, датчики тощо);

- радіоінфраструктура (насамперед Wi-Fi на регіональних рівнях);

- інфраструктура супутникового зв'язку;

- обчислювальна інфраструктура (зокрема хмарну інфраструктуру);

- інфраструктура кібербезпеки.

Сервісна (м'яка) інфраструктура включає:

- інфраструктура ідентифікації та довіри (citizen ID, Bank ID, mobile ID);

- інфраструктура відкритих даних;

- інфраструктура державних послуг (e-government);

- інфраструктура інтероперабельності (API, стандарти європейської ISA);

- інфраструктура е-комерції та е-бізнесу (e-contract, e-invoicing, e-logistics);

- транзакційно-процесингова інфраструктура (онлайн-платежі, інструменти cashless, сервіси fintech);

- інфраструктура життєзабезпечення (цифрові медичні, освітянські, транспортні, логістичні та інші системи, системи громадської безпеки);

- геоінформаційна інфраструктура (прив'язки цифрових даних до просторових об'єктів);

- промислові цифрові інфраструктури (Індустрія 4.0) [41].

Переваги цифровізації на рівні всього ринку фінансових послуг:

- 1) економічний та соціальний ефекти від цифрових технологій для фінансового та інших секторів економіки;

- 2) підвищення якості життя усіх верств населення, насамперед за рахунок задоволення наявних та потенційних потреб;

- 3) зростання продуктивності фінансової та страхової діяльності на рівні окремих учасників ринку фінансових послуг;

- 4) виникнення нових форм та моделей фінансового та страхового бізнесу, що дозволить підвищити конкурентоспроможність фінансової та страхової діяльності;

- 5) підвищення прозорості фінансових операцій і забезпечення

можливості їх моніторингу;

б) забезпечення просування фінансових послуг до світового масштабу.

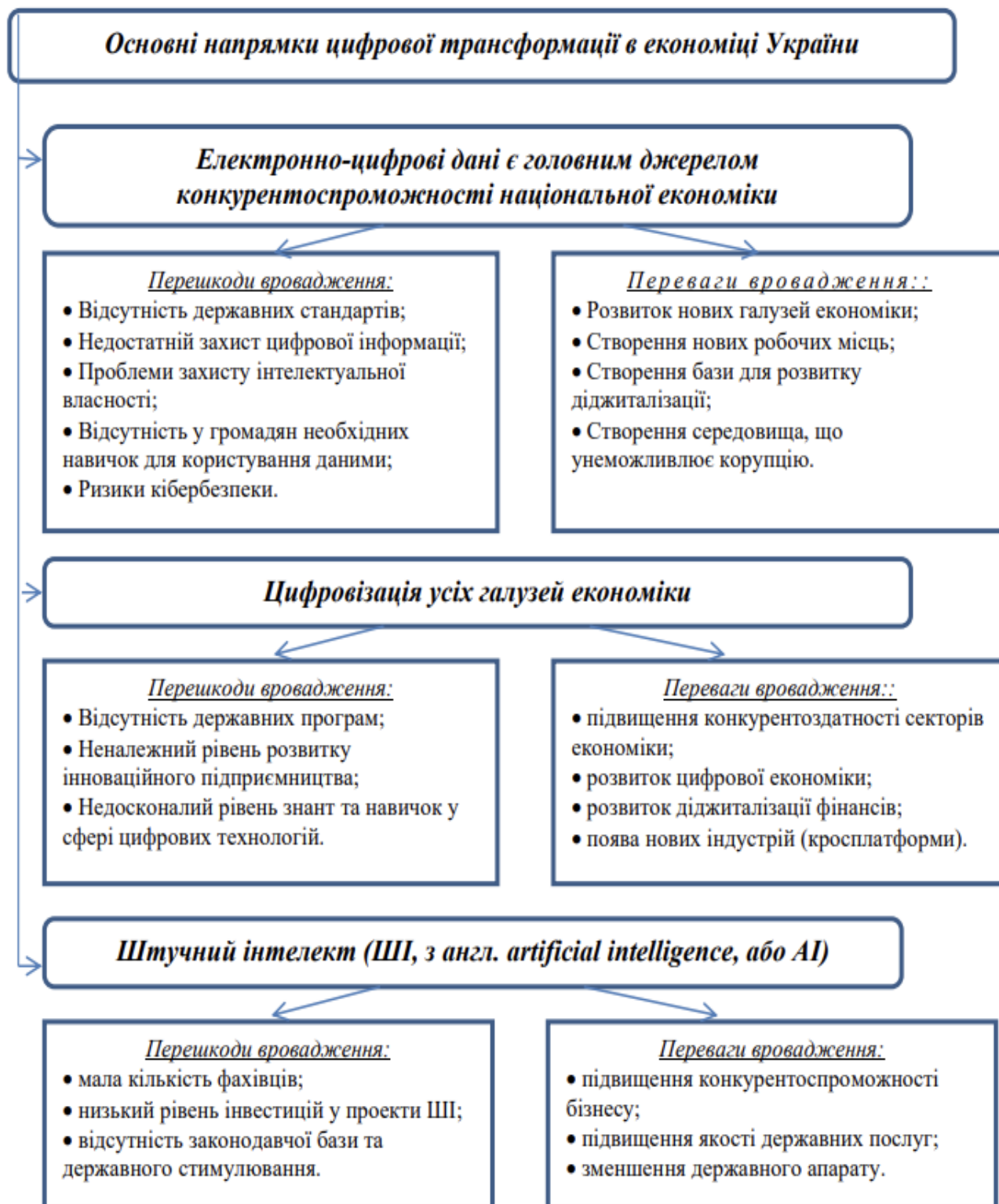
Цифровізація істотно впливає на зайнятість на ринку фінансових послуг, зокрема створює нові можливості для нових робочих місць. З іншого боку, необхідно зауважити, що вплив цифровізації на створення нових робочих місць є вельми суперечливим.

Стрімкий розвиток цифровізації – це джерело не лише новітніх можливостей, але і серйозних проблем для всіх учасників ринку фінансових послуг. Так, у доповіді ОЕСР наголошується, що «цифрові технології можуть мати деструктивний характер, що в майбутньому негативно позначиться на продуктивності, зайнятості і добробуті ... ці технології також можуть витіснити з ринку праці працівників і посилити диспропорції в рівні їх доступності та використання, що призведе до формування нового цифрового розриву і зростання нерівності» [49].

Важливою є систематизація основних напрямків розвитку цифрових трансформацій в економіці України, зокрема і на ринку фінансових послуг, з урахуванням перешкод і переваг її впровадження (рис. 1.4)

За дослідженнями Н. Ткачук, «електронні послуги в Україні запроваджено на різних порталах органів влади різних рівнів, з різними інтерфейсами, стандартами та засобами е-ідентифікації, що є вкрай незручним для громадян. Крім того, не було проведено належного реінжинірингу послуг при їх автоматизації та не забезпечено достатньої зручності. Відсутній єдиний підхід до реінжинірингу й запровадження е-послуг, а також не всі послуги є доступними через смартфон» [40, С. 20–21].

Цифровізацію на ринку фінансових послуг необхідно розглядати як інструмент, а не самоціль. Так, у «Цифровій адженді України» [48] та Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України [31] сформульовано основні принципи цифровізації. Їх дотримання на ринку фінансових послуг є визначальним для формування і реалізації переваг, що

дають цифрові технології, та користування такими перевагами. Отже, цифровізація повинна:

1) забезпечувати кожному учаснику ринку фінансових послуг рівний доступ до фінансових послуг та інформації, що надаються на базі інформаційно-комунікативних і цифрових технологій;

Рис. 1.4. Узагальнена схема основних напрямків цифрової трансформації в економіці України, зокрема і на ринку фінансових послуг [40, С. 22]

2) спрямовуватись на створення переваг у фінансовій та страховій діяльності. Це передбачає підвищення якості фінансових послуг, створення нових робочих місць, сприяння подоланню бідності, гарантування фінансової безпеки тощо;

3) бути інструментом економічного розвитку шляхом підвищення ефективності, продуктивності і конкурентоздатності фінансової та страхової діяльності завдяки використанню цифрових технологій. Це передбачає досягнення цифрової трансформації ринку фінансових послуг, набуття ним нових конкурентних якостей і властивостей;

4) сприяти розвитку інформаційного суспільства та ЗМІ у сфері фінансової та страхової діяльності. Український контент сприятиме соціально-економічному розвитку країни:

5) орієнтуватись на інтеграцію з міжнародним, європейським і регіональним співробітництвом з метою інтеграції України до ЄС, виходу на світовий і європейський ринок фінансових послуг;

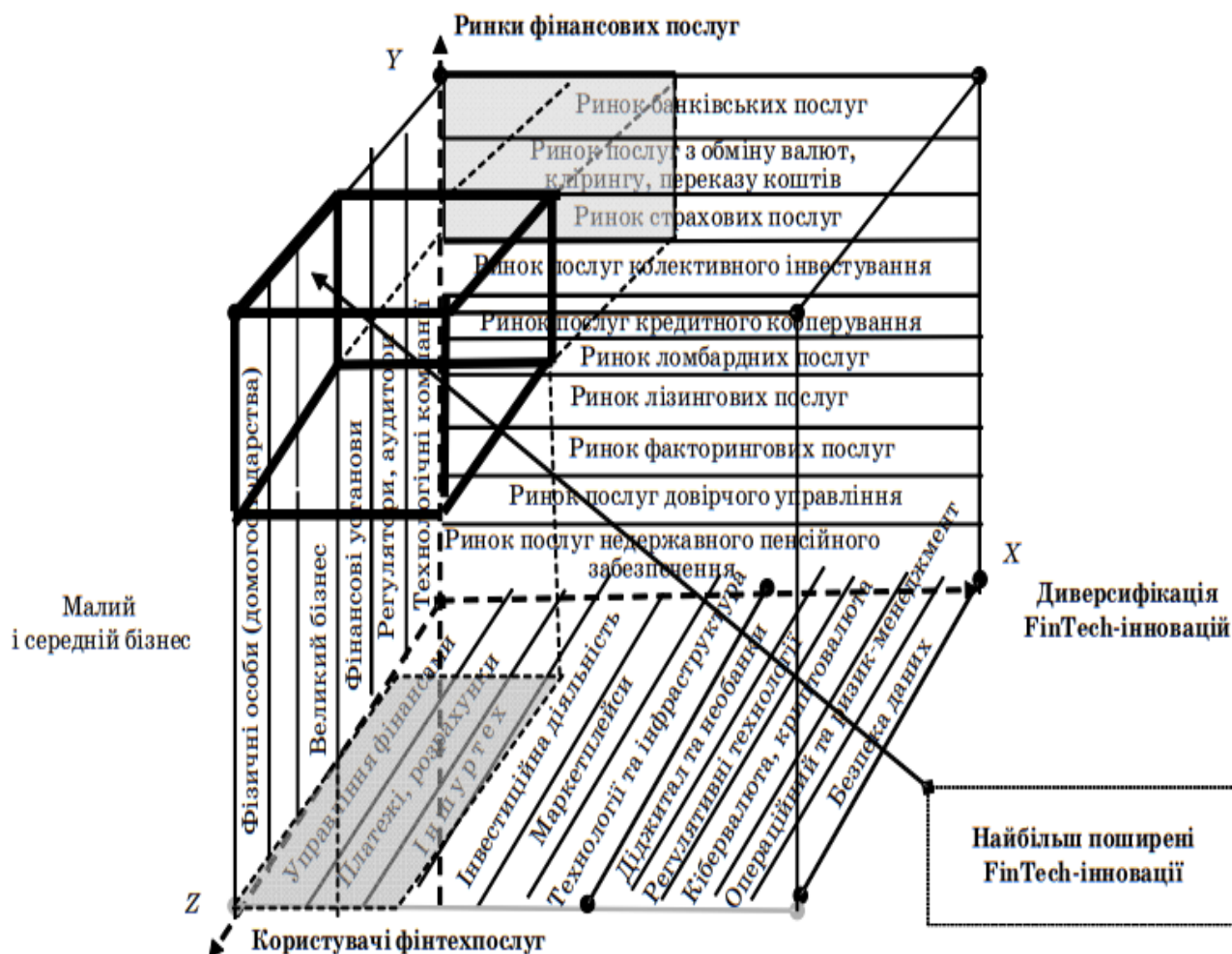
6) бути стандартизованою, адже це найголовнішим чинником успішної реалізації цифровізації;

7) супроводжуватися підвищенням довіри до фінансових установ та економічної безпеки у цілому. «Інформаційна безпека, кібербезпека, захист персональних даних, недоторканність особистого життя та прав користувачів цифрових технологій, зміцнення та захист довіри у кіберпросторі є, зокрема, передумовами одночасного цифрового розвитку та відповідного запобігання супутнім ризикам, їх усунення та управління ними» [41].

8) бути об'єктом комплексного управління у сфері ринку фінансових послуг. Органи-регулятори мають взяти на себе роль лідерів та

експериментаторів, регуляторів і захисників, популяризаторами цифрових трансформацій на ринку фінансових послуг в Україні.

Основні принципи цифровізації економіки, які визначають її авангардний

характер, наведено у табл. Б.1 додатку Б.

Цифрова епоха змінює підходи до ведення фінансового та страхового бізнесу, а також вимоги до інформаційних технологій у сфері ринку фінансових послуг: системі управління маркетингом, фінансовим сервісом і продажами; телефонії і месенджером; системі документообігу та управління персоналом; облікових систем і безлічі інших корпоративних додатків [20].

Рис. 1.5. Тримірна модель ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації [19, С. 54]

Цифрові технології, продукти та послуги, що нині вважаються

інноваційними трендами розвитку ринку фінансових послуг, представлено у таблицях В.1 додатку В і Г.1 додатку Г. Найважливішу роль при цьому відіграє FinTech.

О. Колодізев і О. Лозинська сформувавши тримірну структуру ринку фінансових послуг за цифровізації економічних процесів і розвитку FinTech (рис. 1.5). Перевагами такої моделі, на думку авторів, є:

1) визначення горизонтального (декілька фінансових послуг для кожного сегменту їх споживачів) та вертикального ринку (одна фінансова послуга для багатьох сегментів ринку) для кожної фінансової послуги;

2) позиціонування цифровізації на ринку фінансових послуг, що разом із сегментуванням користувачів фінансових послуг дасть можливість розробити ефективні маркетингові стратегії для фінансових корпорацій – професійних учасників ринку фінансових послуг» [19].

Не дивлячись на існуючі масштабні наукові розвідки, у майбутньому важливо провести дослідження, що спрямовані на розроблення інструментів і механізмів роботи на ринку фінансових послуг віртуальних цифрових коворкінгів, цифрових хабів, хабів-асоціацій і хакатонів. Доцільною також є розробка «win-win» фреймворку та систему взаємодії, власне, з розробниками фінансових інновацій та технологій, адже фінансовий світ стає глобальнішим, швидшим, мобільнішим і цифровим.

РОЗДІЛ 2

ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості розвитку та державного регулювання ринку фінансових послуг в умовах цифровізації

Останніми роками український ринок фінансових послуг досягнув суттєвого прогресу у реалізації реформ та закладанні підвалин для надійнішого майбутнього. Покращення показників фінансової та страхової діяльності сприятимуть розвитку економіки держави. Заходи щодо підвищення міцності та продуктивності в фінансовій та страховій справі також можуть підвищити прозорість та розширити доступ до капіталу для корпорацій та домогосподарств. Цифрові технології радикально видозмінили усі фінансові відносини в українському суспільстві.

На кінець 2021 року кількість учасників небанківського фінансового ринку зменшилася до 1 893 з 1 910. Кількість банків становила 71 (рис. 2.1).

За даними НБУ [23], упродовж грудня 2021 року було зареєстровано 23 нових гравців небанківського сегменту ринку фінансових послуг – 11 фінансових компаній, 1 ломбард, 1 лізингову компанію, 4 страхових брокерів та 6 колекторських компаній. Водночас з реєстрів виключено 40 учасників ринку: 15 фінансових компаній, 1 страховик, 9 ломбардів, 4 кредитні спілки та 4 лізингові компанії залишили ринок добровільно, а 7 фінансових компаній було виключено примусово.

Станом на кінець 2021 року на небанківському ринку працювало 142 поп-life-страховики (було 143) та 13 life-страховиків (кількість не змінилася), 261 ломбард (було 269), 278 кредитних спілок (було 282), 137 лізингових компаній (було 140), 935 фінансових компаній (було 946), 65 страхових брокерів (було 61) та 62 колекторські компанії (було 56).

Крім того, на ринку визнано 25 банківських груп та 23 небанківські фінансові групи. Так, у грудні визнано небанківську фінансову групу

«PrimoCollect (Прімоколект)» та припинено визнання небанківської фінансової групи «ІНЕКО» [24].

На платіжному ринку функціонує 36 національних платіжних систем та 15

міжнародних платіжних систем.

Рис. 2.2. Кількість учасників ринків фінансових послуг у 2020–2021 рр.
[24]

Всі фінансові установи на ринку фінансових послуг підпадають під державне регулювання, під яким варто розуміти комплекс заходів із регулювання та нагляду за діяльністю його учасників з метою забезпечення стабільності функціонування цього ринку та найповніше врахування інтересів споживачів фінансових послуг.

«Нові фінансові інструменти, наприклад, віртуальні активи, ставлять під загрозу існування традиційної фундаментальної фінансової моделі. Хоча цифрові фінансові технології спрощують і прискорюють багато бізнес-процесів, вони вимагають від користувачів фінансової та цифрової обізнаності. Необхідно покращити державний нагляд та забезпечити інтереси суспільства в отриманні надійних інструментів оплати та зберігання цінностей» [53, С. 93; 34, С. 13].

Цифрові фінансові послуги, онлайн-плат-форми та цифрові канали комунікації з клієнтурою фінансових установ вимагають нових підходів до оцінювання цифровізації фінансових установ, визначення рівня конкурентоспроможності, сильних і слабких сторін фінансових корпорацій.

Поширення цифровізації є шляхом до економічної прозорості та збільшення податкових надходжень. Упровадження і розвиток інноваційних фінансових продуктів має бути відображено у стратегії кожної фінансової установи. Цифровізація має стати головною рушійною силою розвитку ринку фінансових послуг та підвищити рівень довіри споживачів, зробивши цей ринок більш прозорим.

За даними Citi Group [51], цифровізація допомагає заощаджувати до половини операційних витрат за рахунок впровадження технологій, що зменшать кількість робочих місць та офісів та робочих місць. «Дослідження Accenture показує, що найбільш просунуті у плані цифровізації банки збільшують рентабельність капіталу в серед-ньому на 0,9 %. Банки, які не використовують автоматизацію бізнес-процесів знизили цей показник у серед-ньому на 1,1 %» [53, С. 93; 34, С. 13]. На думку вчених, цей розрив буде збільшуватися із зростанням можливостей цифровізації у технологічному сенсі.

Як відомо, нині в Україні найінноваційнішими банківськими установами є: «ПриватБанк», «АльфаБанк», «Райффайзен банк Аваль», «ОТП Банк» та інші. Ці установи більше 10 років відрізняються з-поміж інших учасників ринку фінансових послуг за наданням інноваційних фінансових продуктів. Найбільш вдалими прикладами впровадження цифровізації на ринку фінансових послуг України є Приватбанк (система Приват24) і Універсал Банк (система Монобанк).

В Україні процес цифровізації ринку фінансових послуг відбувається за патронату НБУ, що знаходить прояв у відповідних нормативно-правових актах і законодавчій ініціативі (наприклад, за підготовки законодавства й імплементації правил PSD2, а також реалізації концепції відкритого банківського обслуговування на ринку фінансових послуг).

Найприбутковіші банки України у 2021 році зображено на рис. 2.2.

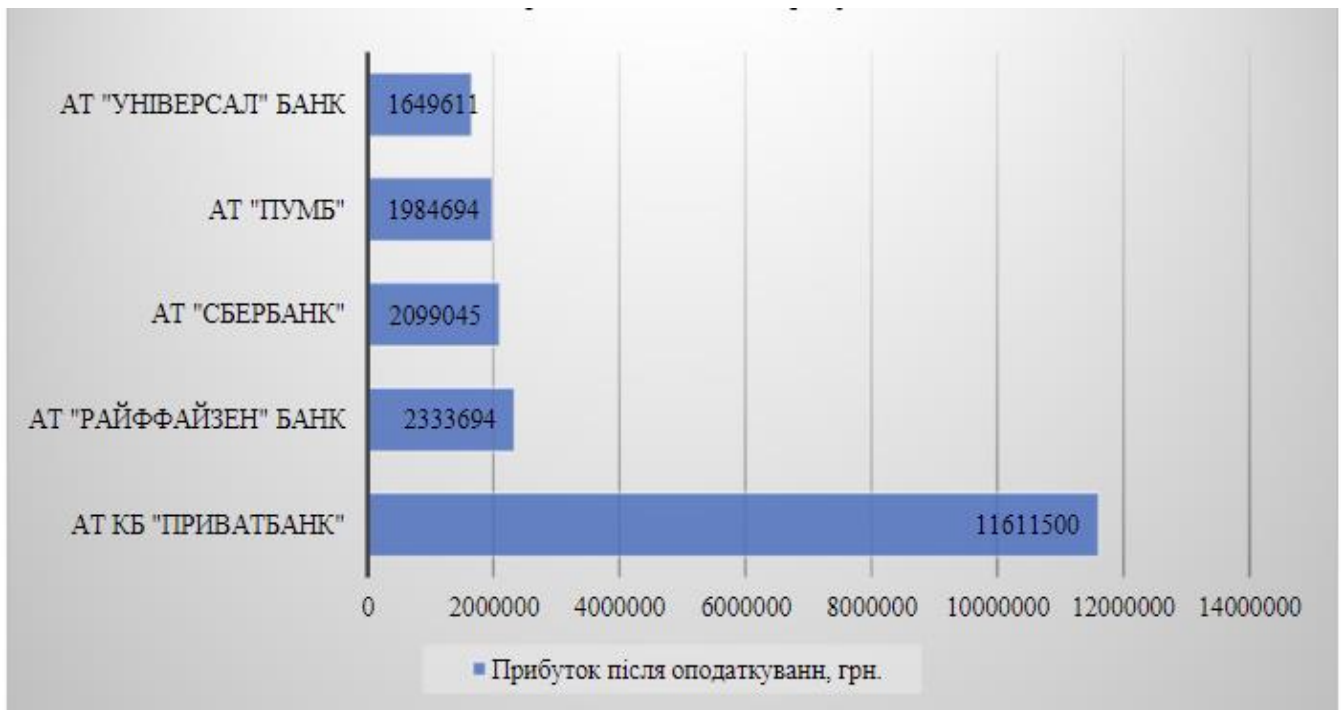

Рис. 2.2. Найприбутковіші банки в Україні у 2021 році [25; 34, С. 14]

На думку О. Степаненко, для досягнення поставлених цілей розвитку цифровізації ринку фінансових послуг, необхідно виконати такі завдання:

- «розвиток єдиного цифрового простору ринку фінансових послуг;
- інтеграція єдиного цифрового простору ринку фінансових послуг з інформаційними системами бізнес-організацій, органів державного управління;
- використання фінансовими установами централізованої архітектури автоматизованих фінансових систем;
- створення умов для використання фінансовими установами аутсорсингу в сфері інформаційних технологій;
- широке впровадження клієнтоорієнтованих технологій і рішень, таких як контакт-центри та системи підтримки взаємовідносин з клієнтами» [39, С. 120].

Аналізуючи підходи Ж. Довгань, варто зазначити, що відкрите обслуговування клієнтів має важливе значення для розвитку вітчизняної фінансової системи. І в якості еталона або зразка варто прийняти до уваги приклад open-банкінгу країн ЄС. Передусім банки мають зосередитися на

своїх сильних сторонах, зокрема іміджі надійного партнера, якому можна довіряти для того, щоб вижити у конкурентній боротьбі на ринку фінансових послуг [9, С. 158].

Дійсно, роль банків на ринку фінансових послуг в умовах цифровізації є найбільшою. Так, Монобанк є найяскравішим прикладом віртуальної фінансової установи, яка не є банком традиційного формату. Поширення необанків як новітньої форми фінансової та страхової діяльності пов'язане із прискореним розвитком Інтернет-технологій та появою нового покоління клієнтів, що економлять свій час і віддають перевагу управлінню власними фінансовими ресурсами дистанційно. Власне сам Монобанк функціонує на мобільних пристроях, а його мобільні додатки роблять максимально зручним управління коштами. Ця діяльність провадиться за ліцензією Universal Bank як частини Групи TAS. У 2021 році проект одержав номінацію PaySpace Magazine Awards як «Кращий український FinTech-стартап», а у 2018 році – FinAwards як переможець в номінації «Neobank of the Year».

Для ринку фінансових послуг України основними проблемами є досі недосконала нормативно-правова база, потреба у великих інвестиціях й інші аспекти, що гальмують упровадження та зменшують прибутковість фінансових установ, які повністю засновані на цифрових технологіях.

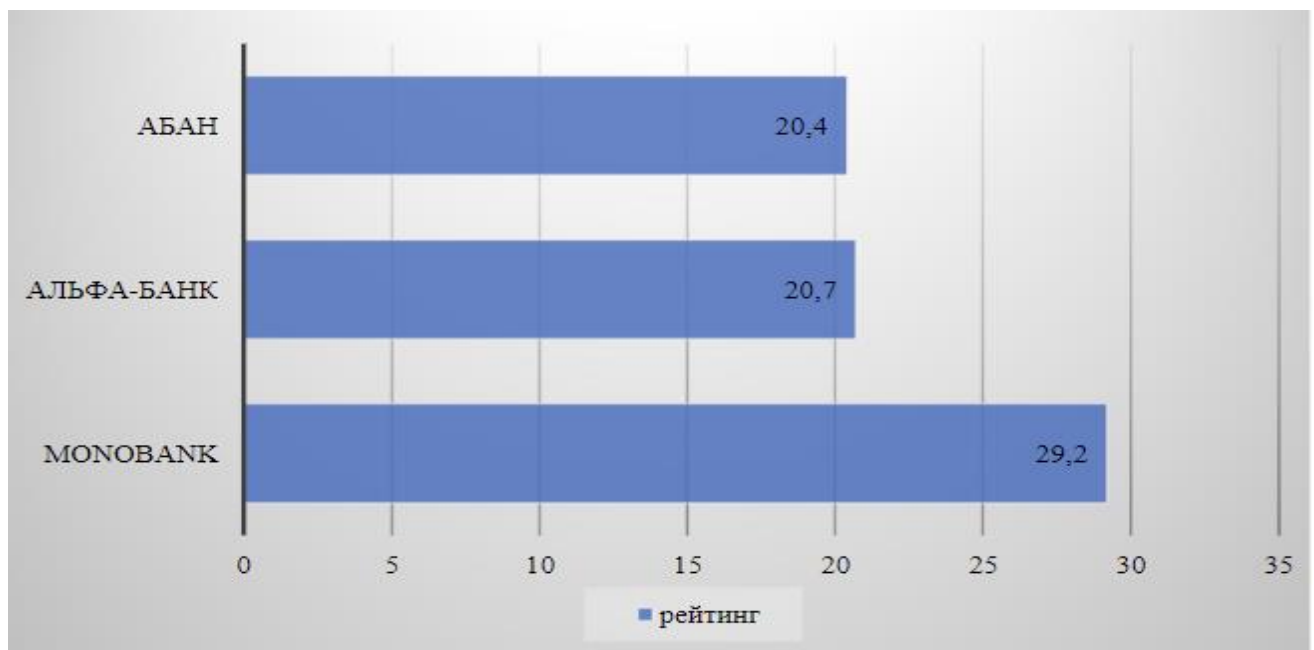
Без розумної трансформації цифровізації інвестиційний сегмент ринку приречено на провал внаслідок зростаючої складності оборудок і шахрайських схем, а також і зростаючої конкуренції на ринку фінансових технологій. Без відповідного програмного забезпечення для виявлення проявів шахрайства фінансові установи не можуть точно знати, чи шукають вони перспективні стартапи. Фінансові установи здійснюють інвестування у власні спеціалізовані системи кіберзахисту та виявлення шахрайств. Ці системи включають елементи машинного навчання та штучного інтелекту, а точність їх результатів повною мірою залежить від якості програмної реалізації і обчислювальних модулів [21].

На ринку фінансових послуг України, який вже мав найбільшу частку цифрових користувачів у Європі, з початком пандемії COVID-19 зафіксовано зростання на 24 % користувачів, які уперше використовували цифрові

технології. Кількість таких дистанційних цифрових платежів підвищилась на близько 52 %, коли було введено заходи фізичного дистанціювання [6, С. 75].

Вже до пандемії COVID-19 було зрозуміло, що перехід до надання фінансових послуг через відділення та філії до онлайн-торгівлі розвивається надто стрімко, а пандемія лише прискорила даний тренд. Деякі із новітностей, що вже були доступні клієнтам фінансових установ, зокрема, безконтактні форми фінансової та страхової діяльності і платежі, стали привабливішими за соціального дистанціювання, що стало нормою. У цьому ж контексті на європейському ринку фінансових послуг від початку пандемії кількість користувачів цифрових послуг зросла на 22 % [13, С. 77].

За оцінками порталу «Мінфін», нині найстійкішими учасниками ринку фінансових послуг є банки, зокрема Райффайзен Банк Аваль (4,72), Укрсиббанк (4,37), Креді Агріколь Банк (4,31) і ОТП Банк (4,15). Лідерами народного

рейтингу є Monobank (рейтинг – 29,3), Альфа-банк (20,6), Абанк (20,3) [24] (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Лідери народного рейтингу фінансових установ України у 2021 р. [25; 34, С. 14]

Законодавство у сфері ринку фінансових послуг має адекватно виражати внутрішню природу цього ринку як системи, створювати юридичні умови для підтримки його стійкості та водночас налагоджувати різні механізми гнучкого

реагування на ендогенні та екзогенні шоки та дисбаланси. Ключовими факторами, що сприяють вирішенню цієї важливої задачі: «поступова гармонізація національного законодавства, особливо з законодавством європейських країн, розвиток правового регулювання фінансових відносин усередині країни, коли здійснюється імперативне регулювання центральним банком або іншим державним органом» [2, С. 57].

Потрібно розглянути деякі новації Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який було спрямовано на модернізацію та подальший розвиток вітчизняного ринку фінансових послуг, зокрема і платіжних [32]. Положення цього нормативного документу сприяють розвитку фінансових технологій у фінансовому секторі, встановлюють правила надання фінансових послуг в Україні та вимоги до постачальників цих послуг, підвищують безпеку та ефективність їх надання, збільшують кількість постачальників фінансових послуг та впорядковують їх діяльність. Законопроект базується на чинних вимогах з урахуванням нормативних актів ЄС, в тому числі директиви про платіжні послуги (PSD2) та директиви про електронні гроші (EMD).

Можливості для нових учасників та клієнтів вийти на ринок фінансових послуг сприятимуть формуванню конкурентного середовища. Вони зможуть отримувати новий асортимент послуг за нижчою ціною та кращої якості. Планується, що буде запущено відкриту систему ринку фінансових послуг із об'єднанням різноманітних постачальників фінансових послуг і технологічних платформ в одну платіжну екосистему.

За аналітичними даними UAFIN TECH 2021, «фінансово-технічна сфера в Україні активно розвивається: 40% наявних ролей можуть бути замінені штучним інтелектом; щорічно створюється 500+ нових стартапів; 55,2% операцій із платіжними картками – безготівкові; 53,6% підприємств фінансуються власним коштом; 72% фінансових компаній базуються у Києві; 52% компаній працюють на міжнародному ринку; кількість компаній у сфері платіжних послуг та грошових переказів зросла на 14 %» [7].

За умов цифровізації та поширення FinTech особливого значення набувають криптовалюти. Розглянемо більш детально сучасні тенденції

розвитку криптографічних технологій, що базуються на децентралізованих базах даних і можливостях їх впровадження у сферу фінансових послуг як на рівні державних фінансових регуляторів, так і приватних рішень.

Відносно новий криптовалютний ринок фінансових послуг є предметом спеціальних досліджень у сучасних умовах фінансових технологій у фінансових послугах. Криптовалюти приводять до нових викликів для ринку фінансових послуг України, оскільки НБУ як мегарегуляторів, так і інші органи-регулятори не можуть контролювати їх емісійні операції та обіг. Деякі економісти та правовики асоціюють криптовалюти із відмиванням брудних грошей, а інші – із новітніми трансформаціями у реалізації комерційних фінансових операцій.

Як вважають С. Реверчук і О. Творило, «регуляторні реакції на криптовалюту в Україні двоякі: по-перше, обережність; по-друге, необхідно підходити до цього на основі її функції чи використання» [34]. Поняття електронних грошей в Україні визначено Постановою Правління НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» від 04.11.2010 р. № 481 [30].

Криптовалюта – цифрова валюта, в якій для регулювання використовуються методи шифрування створення грошових одиниць і перевірка переказу коштів, які працюють незалежно від центрального банку» [34]. У сучасних умовах цифрової трансформації економіки і за впровадження клієнтоорієнтовного підходу фінансові установи мають вивчати та розробляти усі потенційно можливі варіації диверсифікації їх діяльності, що має супроводжуватися відповідними нормативно-правовими актами.

За даними американської аналітичної компанії Chainalysis, «у 2021 році Україна посідала четверту позицію у рейтингу глобального індексу сприйняття криптоактивів. За оцінками Міністерства цифрових трансформацій, орієнтовний щоденний обіг криптовалюти в Україні становить приблизно 1 млрд грн, а у 2020 році ми увійшли до топ-10 країн із найбільшим заробітком на Bitcoin» [8, С. 273]. За аналітичними даними глобальної сервісної ІТ-

компанії Triple-A, у світі Україна посідає перше місце за рейтингом з найбільшою питомою вагою власників криптовалюти (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Питома вага власників криптовалюти у населенні країн

Країни	Частка, %
Україна	12,6
Російська Федерація	11,8
Венесуела	10,2
Сінгапур	9,0
Кенія	8,6
США, Індія, В'єтнам	>5,0
39 країн світу (у т.ч. Великобританія, Республіка Білорусь, Канада, Німеччина, Польща)	2,0 – 5,0
73 країни світу (у т. ч. Франція, Швейцарія, Японія, Нова Зеландія)	1,0 – 2,0

Джерело. Складено на основі [45]

Наразі за кількістю власників криптовалют Україна посідає 9-те місце – 5,57 млн осіб, а найбільша кількість власників криптовалюти – в Індії (100,68 млн осіб), США (27,47 млн) і Росії (17,37 млн) [44]. Більш детальну інформацію за країнами наведено у додатку Д.

У 2021 році в Україні працювало близько 20 криптобанкоматів. Українці можуть обмінювати грошові кошти на криптовалюту на спеціалізованих криптобіржах, платіжних сервісах і он-лайн-обмінниках за допомогою банківської картки або без неї.

У рейтинг найкращих криптобірж від порталу CoinMarketCap потрапили лише дві українські біржі – Kuna и BTC Trade UA [50]. Першу біржу було засновано у 2016 році українським бізнесменом М. Чобаняном. Ця біржа пропонує більше 30 торгових пар. У 2020 році Kuna запустила торги токенизованими паливними талонами A95X і DieselX, а також бета-версію криптогривні (перша емісія склала 1 млн токенів UAX). Друга біржа – BTC Trade UA – було створено у 2014 році у Дніпрі програмістом Б. Чайкою. Вона пропонує 23 валютні пари, зокрема українську криптовалюту Karbowanec (KRB) [50].

2.2. Фінансові технології як драйвер цифрових трансформацій на ринку фінансових послуг

Цифрові тренди (тенденції) на ринку фінансових послуг — це напрями розвитку цифрових технологій (рис. 2.5). Аналіз таких трендів дає змогу прогнозувати розвиток конкурентного ринку у майбутньому.

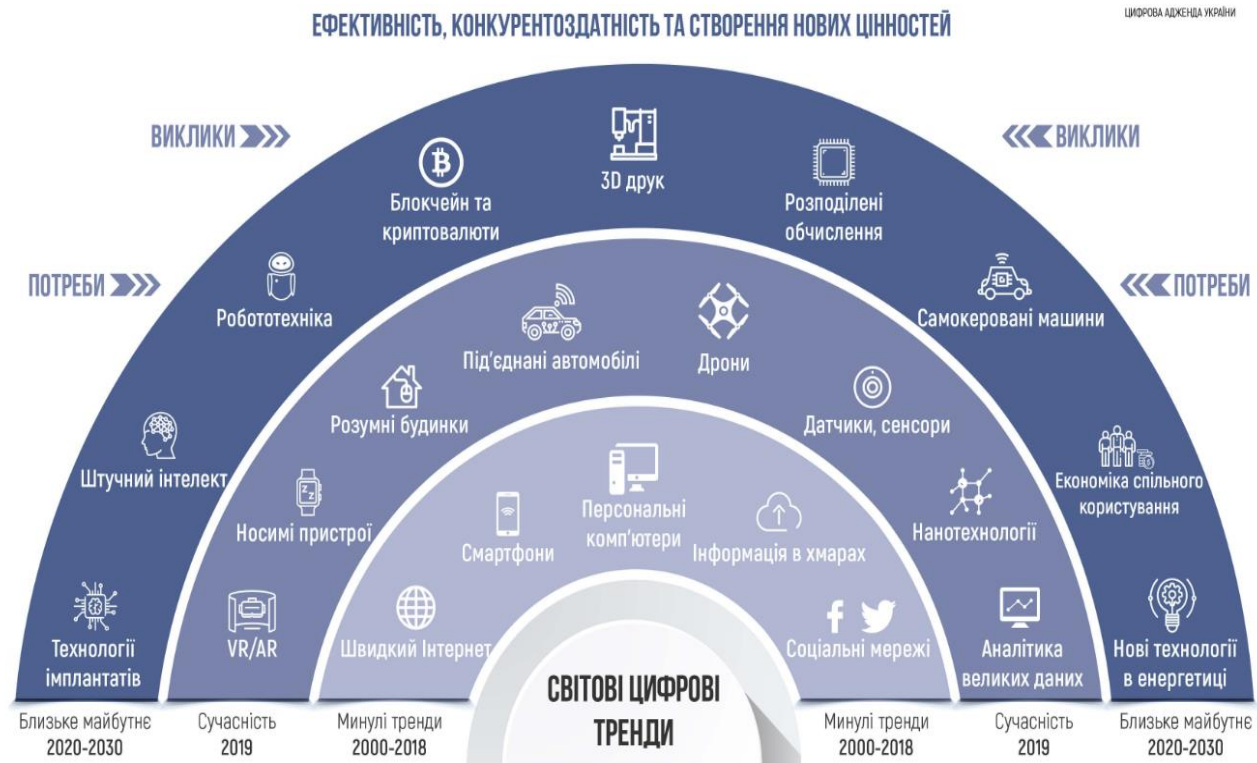

Рис. 2.4. В основі цифрових трансформацій – цифрові тренди [48]

Велику роль у цифровій трансформації ринку фінансових послуг відіграє ФінТех (фінансові технології). Вони являють собою відносно нову сферу світової економіки і фінансового ринку, а в у економічній літературі набув поширення у 1990-их роках разом із мережею Інтернет. Великого розвитку вони зазнали після світової кризи 2008 року, що примусило країни до швидкої адаптації до вимог нового світу.

Згодом пандемія COVID-19 привела до збільшення користувачів мобільних смартфонів, а також зростання електронної комерції, що, власне, і привело до швидкої цифровізації в Україні та світі (табл. 2.2).

«Український ринок фінтеху в 2019 році абсолютно трансформувач традиційні банки та перевів низку сервісів у мобільні додатки. За прогнозами, до кінця 2020 року очікувалось стрімке зростання і розвиток таких напрямків,

як відкритий банкінг, необанкінг, діджиталсервіси та спрощення аутентифікації користувачів» [3, С. 47].

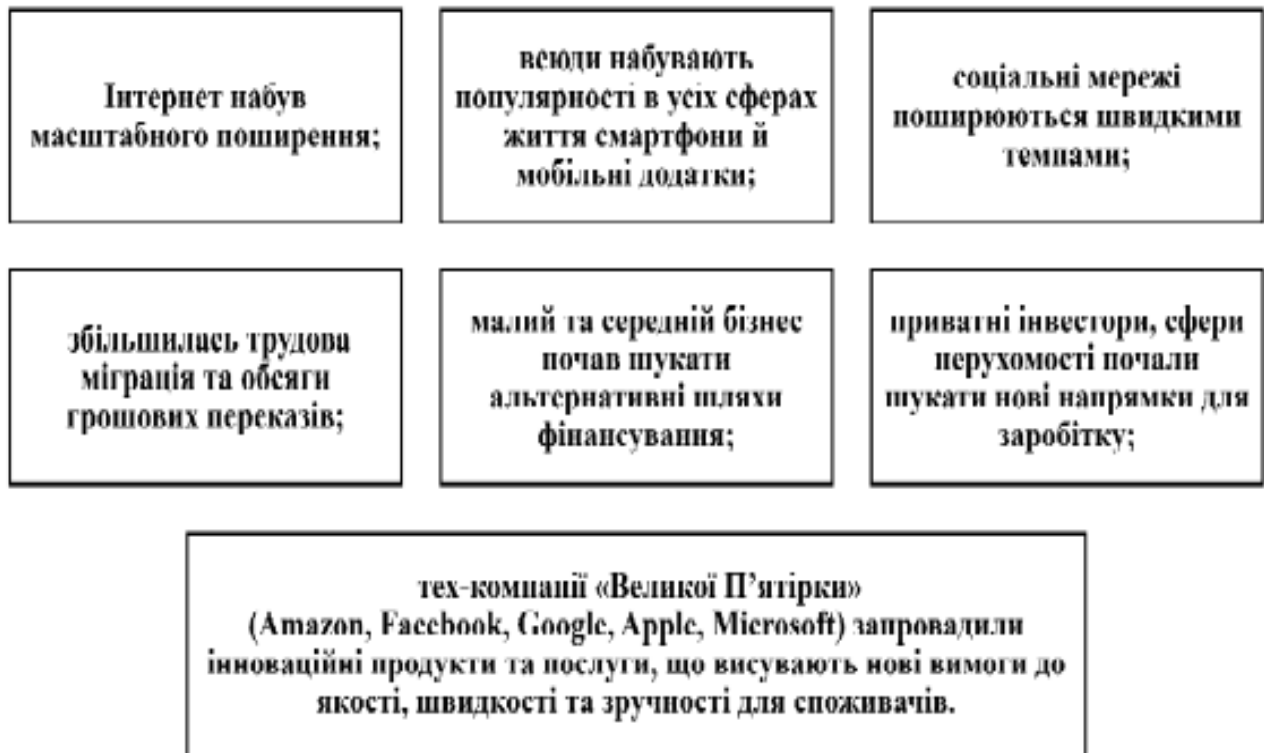

Рис. 2.5. Передумови, що вплинули на розвиток фінансових технологій та інновацій після світової кризи 2008 року [3, С. 46]

У 2020 р. у сфері фінтех зросла кількість стартапів, що були спрямовані на спрощення надання фінансових послуг для клієнтів різних секторів економіки [26] (табл. 2.3).

Нині близько половини українських стартапів здійснює свою діяльність і на європейському та міжнародному рівні із пропозицією ефективних рішень для складних технологічних проектів у сфері фінансової та страхової діяльності. Зважаючи на те, що європейські і міжнародні фінансові установи постійно впроваджують фінансові інновації і залучають стартапи для розв'язання своїх завдань через свої програми акселерації й інкубації, у фінтеху з України є чудова можливість заявити про власні унікальні розробки.

Аналітичні дані щодо українського фінтеху у 2021 році наведено у додатку Ж.

Вплив світової пандемії COVID-19 на зростання фінтеху

№	Світ	Європа	Україна
1	Обсяг цифрових платежів у 2019 році становив 4.1 трлн дол. США, у 2020 р. прогнозується у 4.8 трлн дол. США, у 2023 р. – 6.7 трлн дол. США	Ринок цифрових платежів сягне рекордного обсягу у 802 млрд дол. США у 2020 р. та становитиме 9.9%-ве зростання у порівнянні з попереднім роком. За прогнозами до 2023 р. ринок сягне позначки 1 трлн дол. США Обсяг цифрових платежів у 2019 р. становив 4.1 трлн дол. США, у 2020 р. прогнозується у 4.8 трлн дол. США, у 2023 р. – 6.7 трлн дол. США	Загальна кількість безготівкових операцій та операцій з отримання готівки з використанням платіжних українських карток у I кв. 2020 р. становила 1385.3 млн шт., а їх сума – 920.5 млрд грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. кількість операцій зросла на 24.5%, а сума – на 15.6%
2	Чатботи допоможуть заощаджити банкам 7.3 млрд дол. США до 2023 р.	За 2016-2019 рр. кількість онлайн-платежів в Європі зросла на 30%. За прогнозами аналітиків у 2020 р. за допомогою електронної комерції буде здійснено до 90% трансакцій, а користувачів онлайн-сервісів буде близько 705 млн осіб	За I кв. 2020 р. переважали безготівкові операції – 1183.2 млн шт. (85.4% усіх операцій), а сума – 503 млрд грн (54.6%, за період попереднього року показник становив 49.7%)
3	Загальні активи компаній, що займаються цифровим управлінням капіталом у галузі ритейлу, за прогнозами, досягнуть 600 млрд дол. США до 2022 р.	Спровоковане пандемією COVID-19 дистанціювання та самоізоляція призвели до зростання на 72% щотижня використання в Європі застосунків фінтеху	За даними АТ «ПриватБанк» за перші 4 тижні карантину в Україні кількість щоденних операцій зі зняття готівки з карт у касах банку знизилася в 4.5 рази (з 137 до 31 тис. операцій на день). Також українці вдвічі рідше стали знімати готівку в банкоматах Прива Банку – кількість таких операцій знизилася, якщо порівнювати з початком березня, з 2.7 млн до 1.3 млн операцій на добу

Джерело: складено на основі [3; 24; 25; 26]

Значними факторами впливу на ринок фінтеху є ініціативи державних органів. Так, НБУ було запущено низку проєктів та прийнято такі нормативно-

правові акти:

Таблиця 2.3

Провідні продукти фінтех на ринку фінансових послуг у 2020 р.

№	Продукти	Опис
1	Todobank	Мобільний банк, послуги якого доступні клієнтам дистанційно. Завдяки функціональним додатком є можливість здійснювати швидкі перекази, здійснювати платежі, змінювати ліміти на розрахунки, контролювати фінанси і навіть замовляти і отримувати платіжні картки. Зараз банк працює за ліцензією українського АТ «Мегабанк»
2	MOSST	Сучасний інструмент на ринку грошових переказів, що дозволяє здійснювати грошові перекази використавши тільки номер мобільного телефону або електронну пошту, платити за товар у касах торгових точок за допомогою штрих-коду, створеного в мобільному додатку, а також використовувати торговий еквайринг і прийом платежів за картами «Visa» й «MasterCard»
3	PayLastic	Додаток, що приймає платежі за картами використовуючи месенджери та розрахований для малого бізнесу, який не може дозволити собі встановити POS-термінал. Він розрахований для бізнесу, що бажає збільшити продажі товарів і послуг використовуючи безконтактні розрахунки через чат-ботів
4	Finik.Pro	Розробка програмного забезпечення для банківських і небанківських Фінтех-рішень, послугами якого сьогодні користуються державні банки «Укргазбанк» і «Альфа-Банк». Платформа допомагає дистанційно відкривати IBAN рахунки, безпечно проходити багаторівневу систему перевірки, підключати та відключати додаткові послуги в режимі онлайн
5	Mo.cash	Стартап для швидких кредитних рішень. Форма кредитування працює, як звичайний P2P переказ, а перевірка потенційних позичальників проводиться за допомогою спеціальної власної та міжнародної системи оцінки ризиків
6	Panzly	Платформа, де можна придбати онлайн страховий поліс на випадок відміни або затримки авіарейсу на 2+ години. Стартап вже підписав договір про співпрацю з європейською страховою компанією, яка обслуговує 18 країн
7	ReporTax	Спеціальний бот-бухгалтер, за допомогою якого можна платити податки, заповнювати та подавати звітність для єдиного соціального внеску та єдиного податку в податкові органи, а також отримувати нагадування про чергові податкові платежі

Джерело. Складено на основі [3; 26]

- «Розроблено Концепцію розвитку інноваційних наглядових (СупТех) та регуляторних (РегТех) технологій.
- Підписано Меморандум про сприяння конкурентному платіжному ринку.
- Презентовано проект концепції побудови в Україні системи миттєвих платежів.

•Прийнято участь в розробці Закону України «Про платіжні послуги», що дає можливість регулятору випускати цифрову валюту, розширювати продуктову лінійку поточним гравцям, сприяє появі дев'яти нових категорій надавачів платіжних послуг, зміні процесу переказу коштів для небанківських фінансових установ, появі відкритого банкінгу, прозорості інформації для клієнтів» [14].

Міністерство цифрової трансформації протягом року працювало над низкою ініціатив, що стосуються фінтеху:

- «Розроблено підходи щодо е-резиденства.
- Запропоновано спільно з Blockchain4Ukraine прийняття Закону України «Про віртуальні активи».
- Прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні».
- Презентовано дорожню карту розвитку ринку віртуальних активів.
- Реалізовано проект «Інтернет-субвенцій» з підключення сіл до оптичного Інтернету.
- Підтримано створення Фонду фондів.
- Ухвалено план розвитку 5G» [14].

НКЦПФР було дозволено торгувати акціями 12 компаній США на ринку цінних паперів України, що дало змогу розширити перелік цінних паперів іноземних компаній до 85 найменувань.

Значними подіями для фінтех на ринку фінансових послуг України також стали:

- «Створено Open Banking API HUB в Україні.
- Представлено стенд українських компаній на найбільшій IT-конференції світу Web Summit (компанії відібрані Українським фондом стартапів та Ukrainian Hub).
- Вихід з пілотів в робочий режим трьох нових необанків.
- Випуск NFT українськими митцями.
- Стипендії у криптовалюті та проект зарплати в цифровій гривні» [14].

42 % фінтехів зазначили, що ведуть активну взаємодію із банками, а

своїми основними конкурентами було названо ІТ-компанії.

Лєвова частка М&А угод відбулась на ринку банківських послуг. У процесі оформлення знаходяться Альпарі банк із Укрпоштою, а один із провідних українських банків ПУМБ розпочав процес купівлі «Ідея банк». Наразі уперше з 2016 р. банк з України було куплено іноземною компанією – було укладено угоду між «БТА Банк» і казахським банківським холдингом «Kaspi.kz».

У 2020-2021 рр. лідером у сфері діяльності стартапів є технологічна інфраструктура, де основним продуктом є створення ІТ-рішень для фінансових установ, зокрема банків. Надавачі таких виду послуг складають 22 % опитаних компаній. У 2020 р. їх частка склала 2%. У цілому 23 % компаній відносять себе до сфери Technology and Infrastructure. «Частково таку популярність серед бізнесу саме цієї галузі можна пояснити другим роком пандемії, яка змушує переходити бізнеси в онлайн і створює попит на продуктові компанії, які могли б забезпечити легкість ведення підприємницької діяльності у цифровому просторі. Друге місце також залишається незмінним – платіжні сервіси та перекази, що становлять 19 % Люди все частіше користуються безготівковими платежами. За даними НБУ, 9 з 10 операцій є безготівковими.

Покупки в Інтернеті становили близько 25% від усіх безготівкових операцій. Тож очікується, що дана сфера буде залишатись в топі й надалі. Компанії, що займаються споживчим кредитуванням займають 14% ринку, у той час як у 2020 р. – лише 7%. Швидкість онлайн-кредитів, можливість оформлення позики 24/7 та нижчі, ніж у банків вимоги до скорингу, роблять швидкі кредити популярними серед населення. Попит штовхає пропозицію і посилює конкуренцію серед компаній-представників сегменту. Найменш розвиненими нішами залишаються краудфандинг та сервіси з порівняння фінансових послуг. Свої позиції погіршили сфери кредитування бізнесу та блокчейн, а покращили – сфери права та страхування» [14].

Рис. 2.5. Розподіл фінтеху за сферами діяльності у 2020 – 2021 рр. [14]

За аналітичними даними Української асоціації фінтех та інноваційних компаній та Українського Фонду Стартапів, засновники фінтех-компаній здебільшого фінансують їх створення за рахунок власних коштів (65 % респондентів). Кошти від приватних інвесторів залучило 18 %, а янгельські інвестиції як джерело інвестицій вказало лише 2 %. У попередні ж роки частка янгельських інвестицій складала 6 – 9 %.

Венчурне фінансування також зменшило свою частку з 5 до 3 %. Це можна пов'язати з тим, що інвестори зосередились на угодах на пізніх стадіях залучення інвестицій у рамках існуючих інвестиційних портфелів із середньо- та низькоризикових активів. За кошти донорських грантів і акселераційних програм було створено близько 9 % компаній. Фінтех-стартапи, які одержали грантове фінансування від Українського Фонду Стартапів, наведені у додатку 3.

Суттєво знизилась сума коштів від друзів і родини – з 3 до 1 %. Наразі 35 % фінтех-компаній не планує залучати додаткові інвестиційні ресурси. «Ті компанії, що мають на меті докапіталізувати свій бізнес будуть робити це за допомогою залучення приватних інвесторів (31%) та венчурних компаній (27%). Вкласти особисті гроші у розвиток компанії збираються 18% опитаних.

У порівнянні з попереднім роком позиції змінили ангельські інвестиції. Якщо в 2020 році на них розраховували 15% фінтехів, то в цьому році – 5%. Банк як джерело додаткових інвестицій розглядають 3% компаній. Розмір запланованих

Плани залучення інвестиції фінтех-компаніями

Джерела фінансування фінтех-компаній

додаткових інвестицій складає від 10 тис. дол. США до 12 млн дол. США [14].

Рис. 2.6. Плани залучення інвестицій фінтех-компаніями і джерела їх фінансування у 2021 році [14]

Серед українських фінтех-компаній найбільш розповсюдженими є технології API, на яких побудовано більшість пропозицій на ринку фінансових послуг. Це логічно, оскільки 22 % фінтехів працює у секторі Technology and Infrastructure.

Чат-боти стали базовою технологією платіжних сервісів та фінансових

продуктів на ринку фінансових послуг. Респонденти із сектору фінтеху зазначають, що застосовують штучний інтелект для створення фінансових продуктів із онлайн-кредитування, страхування і пенсійного забезпечення, порівняння фінансових активів. Найменша кількість відповідей спостерігається в: оптичному розпізнаванні символів, NFT та DeFi (3 % компаній). «Більшість респондентів схиляються до того, що популярність на українському фінтех ринку буде набирати блокчейн, а деякі зазначили, що попит буде саме на криптовалюту.

Нагадаємо, що за даними Triple A Україна займає перше місце за кількістю володіння криптовалютою. Власниками є близько 12,7% від загальної чисельності населення країни. А за даними американської аналітичної компанії Chainalysis Україна перебуває на 4-ій позиції в рейтингу глобального індексу сприйняття криптоактивів у 2021 році. Тож прогноз може справдитись, і в сфері блокчейну будуть з'являтися усе більше фінтех-проектів. Прогнозується зростання кількості продуктів, побудованих на штучному інтелекті (ШІ)» [14].

Рис. 2.7. Головні технології серед фінтех-компаній України у 2021 році
[14]

Які перспективи фінтеху на українському ринку фінансових послуг? В останньому дослідженні UVCA та Kreston Ukraine «Ukraine venture capital and private equity markets 2020» FinTech було визнано однією з найперспективніших індустрій, що стоїть поруч з GameDev, HealthTech і BioTech. Цей тренд підтверджує і Української асоціації фінтех та інноваційних компаній, а також Український Фонд Стартапів (рис. 2.8).

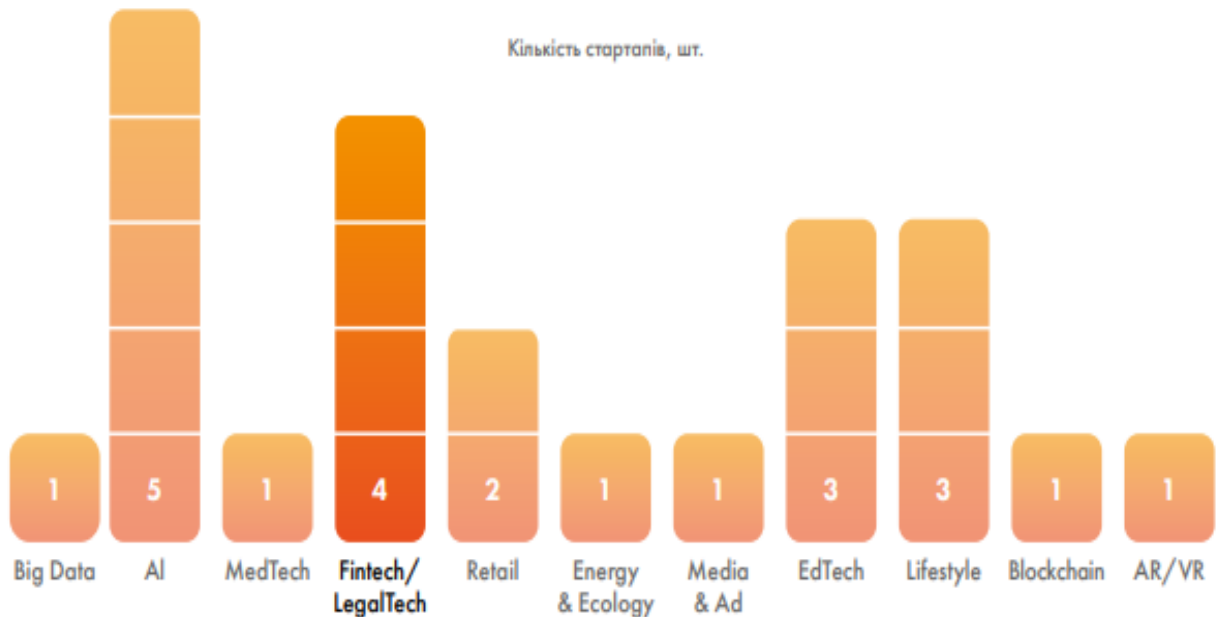

Рис. 2.8. Найперспективніші сфери стартапів в Україні [14]

На рис. 2.8 наведено сфери переможців (за сферами діяльності), які залучили найбільші інвестиції у 2021 році. Мінімальним чеком є сума у 100 тисяч євро, а максимальна – близько 5 млн дол. США. Фінтех посідає друге місце після штучного інтелекту із мінімальним відривом. «Це доводить тезу про актуальність цього напрямку не тільки в Україні, а й в усьому світі. Цифровізація поглиблюється з кожним днем і фінанси не є виключенням: від бізнес-процесів і до буденності пересічної людини фінтех вже змінив наші життя і продовжить це робити в майбутньому, але з новою силою» [14].

Карту української фінтех-екосистеми у цілому наведено у додатку К.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Створення державою наглядових органів у всьому світі є технологічно нейтральними. Наразі вони не мають впливати на прийняття рішень фінансовими установами, коли йдеться про технологічну стратегію. Такі рішення найкраще ухвалювати на приватному ринку фінансових послуг тими, хто у підсумку боротиметься з наслідками [52, С. 93]. С. Реверчук і О. Творидло стверджують, що «вплив цих змін загалом буде позитивним як для клієнтів фінансових установ, які отримають переваги від кращих і зручніших послуг, так і для економіки в цілому. Щоб бізнес-моделі залишалися стійкими, ці установи не можуть дозволити собі стояти на місці, коли справа доходить до технологій. Попит клієнтів на зручність неминуче зростатиме, тому фінансові установи повинні відчувати необхідність якнайшвидше просувати свою роботу з цифровізації. Неминучі драйвери сучасного попиту споживачів – зручність. Протягом кількох десятиліть поведінка клієнтів рухається до більш цифроорієнтованого споживання фінансових послуг [34, С. 16].

Щодо ринків криптовалют, то практика і досвід регулювання цього ринку урядами інших держав свідчать, що органи-регулятори України в короткостроковій перспективі мають дотримуватись позицій нейтральності. Остання включатиме періодичне попередження учасників ринку фінансових послуг й інвесторів про існуючі ризики і загрози, а також певну роз'яснювальну роботу, що дозволить дослідити новий ринок, уникнувши основної відповідальності держави за непередбачувані наслідки для усіх учасників ринку.

Одним з шляхів активізації фінансової та страхової діяльності є «проведення комплексного аналізу, результати якого являють собою необхідне інформаційне джерело на мікрорівні для керівництва фінансової установи та на макрорівні для вкладників і НБУ щодо прийняття управлінських

рішень стосовно питань регулювання фінансової та страхової діяльності та грошово-кредитної політики. Проведення комплексного аналізу здійснюють різними економіко-математичними методами та моделями, за допомогою яких можливо не тільки оцінити фінансову стабільність як окремої фінансової установи, так і всієї фінансової системи, а й проаналізувати, які можуть пройти зміни, та спрогнозувати, які наслідки вони за собою несуть. Інтеграція ринку фінансових послуг України до європейського ринку, перш за все, сприятиме процесам саморегулювання на грошовому та кредитному ринках» [34, С. 16].

Цифрова трансформація ринку фінансових послуг включає широке поняття фінансової та страхової діяльності. Сюди відноситься цифровізація фінансових документів, електронні підписи для транзакцій, електронне навчання, телеконференції, онлайн-платформи для торгівлі, електронні та мобільні платежі, електронні виписки тощо.

У більшості дослідженнях цифровізації ринку фінансових послуг попередніх років розглядаються переважно концепції цифрових трансформацій та електронний банкінг. Оскільки домогосподарства перейшли на цифрові сервіси, а фінансові установи розширюють можливості електронної комерції, набувають поширення віртуальні безконтактні банківські рішення.

Для вироблення підходів щодо подальших цифрових трансформацій ринку фінансових послуг варто визначити проблеми, які перешкоджають розвитку цифрових трендів у цілому:

1. «Інституційні:

1. Низька включеність державних установ щодо реалізації Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства (Цифрова адженда України).

2. Невідповідність профільного законодавства глобальним викликам та можливостям (прогресивні розроблені законопроекти досі не стали законами).

3) Невідповідність національних, регіональних, галузевих стратегій та програм розвитку цифровим можливостям.

2. Інфраструктурні

1. Низький рівень покриття території країни цифровими інфраструктурами (для прикладу, мета ЄС до 2020Е покрити 100% території широкопasmовим

доступом до Інтернету, в Україні цей показник складає близько 60%).

2. Відсутність окремих цифрових інфраструктур (для прикладу, електронної ідентифікації та довіри тощо).

3. Нерівний доступ громадян до цифрових технологій та нових можливостей (цифрові розриви).

3. Екосистемні

1. Слабка державна політика щодо стимулів та заохочень розвитку інноваційної економіки.

2. Незрілий ринок інвестиційного капіталу.

3. Застаріла система освіти, методик викладання, відсутність фокусу на STEM-освіту, soft skills та підприємницькі навички, недосконалі моделі трансферу технологій та закріплення знань та умінь.

4. Дефіцит висококваліфікованих кадрів для повноцінного розвитку

цифрової економіки та цифровізації взагалі» [41] (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Проблеми у сфері цифрових трансформацій в Україні [41]

Існує два сценарії цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні в залежності від оцінювання критичності і необхідності реалізації глибоких змін — інерційний (еволюційний) і цільовий (форсований).

Рис. 3.2. Україна у міжнародних рейтингах у цифровому розвитку [48]

За даними Українського інституту майбутнього, інерційний (еволюційний) сценарій означає продовження інерційних тенденцій минулого, тобто визнання неперіоритетними технологізацію і цифровізацію зокрема ринку фінансових послуг та використання людського капіталу. За реалізації цього сценарію ринок залишиться неефективним, триватиме трудова міграція та «відтік мізків», українські фінансові послуги не можуть конкурувати на зовнішніх ринках. Державні регулятори якщо і здійснюватимуть формальні кроки, то для відчутного зростання все ж їх буде недостатньо. Український ринок фінансових послуг найближчі 10—12 років зростатиме у середньому на 3 % на рік, тобто нижче темпів зростання економіки світу.

Цільовий (форсований) сценарій передбачатиме перехід українського ринку фінансових послуг протягом 5—10 років до цифровізації фінансових операцій в обсязі до 65%.

Цей сценарій включає:

- 1) «забезпечення верховенства права та усунення інституційних (законодавчих, податкових тощо) бар'єрів, що перешкоджають розвитку ринку фінансових послуг;

2) системне державне стимулювання цифровізації всіх підсекторів фінансового сектору економіки;

3) ініціацію державою масштабних трансформаційних ініціатив та проектів цифровізації, зокрема на базі сучасних моделей державно-приватного партнерства» [42].

Головною мотивацією органів-регуляторів на ринку фінансових послуг у цільовому сценарії розвитку є спроможність цифрових технологій суттєво збільшувати продуктивність й ефективність фінансової та страхової діяльності. Сфери, що їх використовують, за даними Світового банку, BCG, Accenture, зростають у 2–5 разів швидше за середні показники. Фінансові сервіси, які модернізуються з допомогою цифрових технологій, стають ефективнішими і створюють новітні цінності та якості, що часто приводять до повної трансформації попередньої системи ринку фінансових послуг. Результати цільового сценарію у цілому приведуть до зростання економіки, доходів домогосподарств, капіталізації фінансового бізнесу, податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. «Цільовий сценарій формує фокус на національний ринок, а ключові ініціативи — формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій, попиту та потреб у цифрових технологіях» [42].

Місія розвитку цифрової економіки на ринку фінансових послуг в Україні:

1. Реалізувати технологічний стрибок на ринку фінансових послуг через перехід від використання до створення цифрових ресурсів (даних і електронних транзакцій).

2. Суттєво підвищити конкурентоспроможність ринку у глобальному середовищі.

3. Забезпечити можливості 10-кратного збільшення обсягу ринку за подальші 10 років.

4. Створити нові можливості для фінансового бізнесу їх клієнтів, зокрема через: 1) створення українцями власного бізнесу з використанням свого інтелекту та знань з використанням цифрових інфраструктур і цифрових платформ; 2) розвиток і масштабування фінансового бізнесу.

Цілі цифровізації:

1. «Відкрити двері до високотехнологічних ініціатив, стати полігоном реалізації проектів цифрових трансформацій у сфері ринку фінансових послуг.

2. Закласти основу для трансформації ринку в конкурентоспроможний та ефективний (технологізація, цифровізація фінансової та страхової діяльності).

3. Залучати фінансові інвестиції та стимулювати економічне зростання у 10–12 % на рік.

4. Створити нові можливості для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та цифрових індустрій.

5. Розвинути та захопити світове лідерство щодо експорту цифрових фінансових послуг [42].

Отже, 10 головних стратегічних технологій для ринку фінансових послуг України:

1. Цифрові робочі місця (переваги: гнучкість у виконанні роботи, мобільність, зниження витрат на офісні приміщення та відрядження).

2. Багатоканальне інформування клієнтів (соціальні мережі і комунікації задля активного залучення населення до споживання фінансових послуг; підтримка персоналізації тощо).

3. Відкриті дані (інструменти оцінки і контролю роботи органів-регуляторів і фінансових установ).

4. Електронна ідентифікація громадян через e-ID.

5. Повсюдна аналітика (динамічні процеси у збиранні та аналізі даних для стратегічної діяльності, розроблення програм, ініціатив тощо).

6. «Розумні» машини і засоби (новітні нейронні мережі, віртуальні «розумні» помічники, віртуальні секретарі, які ефективно взаємодіють з іншими машинами і особами).

7. Цифрові державні платформи, зокрема системи класу ERP, CRM тощо.

8. Блокчейн із підтримкою е-голосування, електронного урядування. Він забезпечує дуже високі показники захисту інформації і надає можливості створення повністю децентралізованої системи ринку фінансових послуг. Висока стійкість системи ринку фінансових послуг до атак уможливорює

використання її у таких чутливих сферах, як електронні фінанси, держзакупівлі, а також електронні бюджети тощо.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки:

1. Ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, капіталу та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [33]. Щодо функцій ринку фінансових послуг, то у сучасних умовах до них можна віднести: 1) виробництво фінансових послуг і найповніше задоволення потреб клієнтів; 2) подолання асиметрії інформації; 3) консолідація та алокація фінансових ресурсів в економіці; 4) сприяння інноваційній діяльності через фінансовий інжиніринг; 5) стимулювання зниження бідності.

2. На ринку фінансових послуг цифровізація означає впровадження цифрових технологій у фінансову та страхову діяльність: від взаємодії між учасника фінансового ринку до фінансового бізнесу, перехід фінансової та страхової діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн). Цифровими технологіями є: роботизація та кіберсистеми; штучний інтелект; великі дані; бездокументарні технології, хмарні та туманні обчислення; біометричні, квантові технології; технології ідентифікації; блокчейн тощо (перелік постійно поповнюється). Цифрові трансформації на ринку фінансових послуг означають інтеграцію цифрових технологій у фінансову та страхову діяльність. Ця інтеграція приводить до ключових змін щодо поведінки учасників ринку фінансових послуг, забезпечення цінності для фінансових установ, їх працівників і клієнтів, а також партнерів, досягнення економічних і соціальних цілей більш швидко та якісно.

3. Останніми роками український ринок фінансових послуг досягнув суттєвого прогресу у реалізації реформ та закладанні підвалин для надійнішого майбутнього. Заходи щодо підвищення міцності та продуктивності в фінансовій та страховій справі також можуть підвищити прозорість та розширити доступ

до капіталу для корпорацій та домогосподарств. Цифрові технології радикально видозмінили усі фінансові відносини в українському суспільстві.

В Україні найінноваційнішими банківськими установами є: «ПриватБанк», «АльфаБанк», «Райффайзен банк Аваль», «ОТП Банк» та інші. Ці установи більше 10 років відрізняються з-поміж інших учасників ринку фінансових послуг за наданням інноваційних фінансових продуктів. Найбільш вдалим прикладами впровадження цифровізації на ринку фінансових послуг України є Приватбанк (система Приват24) і Універсал Банк (система Монобанк). у 2021 році Україна посідає четверту позицію у рейтингу глобального індексу сприйняття криптоактивів. Орієнтовний щоденний обіг криптовалюти в Україні становить приблизно 1 млрд грн, а у 2020 році Україна увійшла до топ-10 країн із найбільшим заробітком на Bitcoin. За аналітичними даними глобальної сервісної IT-компанії Triple-A, у світі Україна посідає перше місце за рейтингом з найбільшою питомою вагою власників криптовалюти.

4. Велику роль у цифровій трансформації ринку фінансових послуг відіграє ФінТех (фінансові технології). Засновники фінтех-компаній здебільшого фінансують їх створення за рахунок власних коштів (65 % респондентів). Кошти від приватних інвесторів залучило 18 %, а янгельські інвестиції як джерело інвестицій вказало лише 2 %. У попередні ж роки частка янгельських інвестицій складала 6 – 9 %. Серед українських фінтех-компаній найбільш розповсюдженими є технології API, на яких побудовано більшість пропозицій на ринку фінансових послуг. Це логічно, оскільки 22 % фінтехів працює у секторі Technology and Infrastructure.

5. Існує два сценарії цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в Україні в залежності від оцінювання критичності і необхідності реалізації глибоких змін — інерційний (еволюційний) і цільовий (форсований) Головною мотивацією органів-регуляторів на ринку фінансових послуг у цільовому сценарії розвитку є спроможність цифрових технологій суттєво збільшувати продуктивність й ефективність фінансової та страхової діяльності..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 8.
2. Беззуб Р. Ю. Проблеми розвитку небанків в Україні. Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 р. С. 57-59.
3. Безпалий Р. В. Фінтех-інновації: передумови становлення та сучасні тенденції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №2. С. 44 – 49.
4. Бондаренко Є.П. Механізм регулювання ринку фінансових послуг України: дис. ... канд. ек. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». Суми, 2011. 227 с.
5. Горбач Л. М., Каун О. Б. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. К., 2006. 436 с.
6. Гудіма Т. Економіко-правові особливості реалізації грошово-кредитної політики в кризовий період (на прикладі пандемії COVID19). *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 70-75. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.11>
7. Держбанк у лідерах: які банки були найбільш прибутковими за половину 2021 року. *Економічна правда*. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2021/08/6/676635>
8. Дмитренко Н.А. Розвиток криптовалюти в Україні: Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 25 січня 2022 р.) : тези доповідей. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2022. С. 272 – 274. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozidily/Naukovo_Doslidn_a_Chastyna/Docs/2022_Zbirnik_konferenciji_2022.pdf#page=272
9. Довгань Ж. М. Розвиток банківських екосистем: ризики і

перспективи. *Інноваційна економіка*. 2019. No 5-6. С. 158-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2019_5-6_23

10. Д'яконова І., Павленко Л., Криклій О. Сучасний стан та перспективи колаборації банків та FinTech. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. No 1(17). С. 190-199.

11. Заєць О.І., Деяк Х.В. Оцінка впливу пандемії Covid-19 на функціонування міжнародного ринку Fintech. *Sciences of Europe*. No 81(2), 2021. С.12-16.

12. Ільчук В. П., Дубина М. В. Проблеми розвитку регіональної системи небанківських фінансових установ. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2010. № 41. С. 5–14.

13. Касян І. Ю. Передумови трансформації банків України у екосистеми. Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці : матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 р. С. 19-23.

14. Каталог фінтех-компаній України 2021.

15. Коваленко В. В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. No 4(09). С. 127-133.

16. Коваленко Ю.М. Економіка фінансового сектору: навч. посібник. Ірпінь: УДФСУ, 2021. 392 с.

17. Коваленко Ю. М. Інституціалізація фінансового сектору економіки: монографія. Ірпінь, УДФСУ, 2013. 606 с.

18. Коваленко Ю. М. Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти. *Фінанси України*. 2013. №1. С. 101–112.

19. Колодізев О., Лозинська О. Особливості визначення та структуризації ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки. *Банківська справа*. 202. №2. С. 41–57.

20. Краус Н. М., Голобородько О.П., Краус К.М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6047>

21. Кузьменко О. В., Овчаренко В.О. Тенденції розвитку сучасних

банківських технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 24. Ч. 2. С. 98-103.

22. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг України: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2013. 368 с.

23. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. Михайло Федоров: Цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік. Прес-офіс Міністерства. 02 лютого 2021, 18:00. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mihajlo-fedorov-cifrovizaciya-ekonomiki-dozvolit-dosyagti-minimum-4-dodatkovogo-zrostannya-vvp-na-rik>

24. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

25. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/coun>

26. Офіційний сайт "International Wealth". Лучшие украинские финтехстартапы 2020 года. URL: <https://internationalwealth.info/all-aboutfintec/luchshieukrainskiefintehstartapy2020goda/>

27. Офіційний сайт "Finanso.se". DigitalPayments in Europe to Surpass \$802 bn Transaction ValueThis Year. URL: <https://finanso.se/digitalpaymentsineuropetosurpass802bntransactionvaluethisyear/>

28. Офіційний сайт "Fortunly". These FintechStatistics Show an Industry on the Rise. URL: <https://fortunly.com/statistics/fintechstatistics/>

29. Полях С. С. Методичні засади оцінювання взаємозв'язку між фінансовою залученістю населення і фінансовою стабільністю. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 300-309.

30. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей»: Постанова Правління НБУ від 04.11.2010 р. № 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#Text>

31. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

32. Про фінансові послуги і фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

33. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

34. Реверчук С.К., Творидло Л.І. Особливості розвитку та державного регулювання ринку банківських послуг України в умовах цифровізації. *Економічний простір*. 2022. №179. С. 12 -18.

35. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко та ін. 2-ге вид., перероб. і доповнене. К.: Алерта, 2013. 376 с.

36. Семеног А.Ю., Цирулик С. В. Тенденції розвитку Fintech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. *БізнесІнформ*. 2018. No 10. С. 327-334.

37. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/13/infografika/finansy/chastka-vlasnykiv-kryptovalyuty-ukrayini-najbilsha-sviti>

38. Солошкіна І. Функционирование рынков финансовых услуг: теоретико-правовой аспект. *Leges et vita*. 2014. №3. С. 152–156.

39. Степаненко О. П. Перспективні напрями цифрової трансформації в контексті розбудови цифрової економіки. Моделювання та інформаційні системи в економіці : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: В. К. Галіцин (голов. ред.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2017. No 93. С. 120-131

40. Ткачук Н. Діджиталізація фінансово-економічної сфери в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. №3. С. 18 – 28.

41. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html?fbclid=IwAR3-PesXJJWmFs5XPXHF1yHQ99JBYi9A9IAgcm5KSIvc_pjUWo5rW8L_eKE#6-2-1

42. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/>
43. Унінець-Ходаківська В. П., Костюкевич О. І., Лятамбор О. А. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Навч. посіб. К: ЦУЛ, 2009. 392 с.
44. Унінець-Ходаківська В. П. Цифрова трансформація ринку фінансових послуг в контексті розвитку FINTECH-індустрії. *Наукові перспективи*. 202. № 10 (28). С. 208 – 218.
45. Частка власників криптовалюти в Україні – найбільша у світі. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/13/infografika/finansy/chastka-vlasnykiv-kryptovalutyukrayini-najbilsha-sviti>
46. Шевчук О.Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки. *Адвокат*. 2012. №10 (145). С. 29–32.
47. Школьник І.О. Фінансовий ринок: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія. Суми, Мрія, 2008. 347 с.
48. Цифрова адженда України. Концептуальні засади. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
49. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Керівник проекту, автор доповіді – Ольга Пищуліна. Київ, жовтень 2020р.
50. Як працює український ринок криптовалют і що за неї можна придбати. URL: <https://juscutum.com/tpost/4jj8r6ij71-yak-pratsyu-ukranskii-rinok-kriptoalyut>
51. Citi Group. URL: <https://www.citigroup.com/citi/about/countries-and-jurisdictions/ukraine.html>
52. Dratva, R. Is open banking driving the financial industry towards a true electronic market? *Electron. Mark.* 2020, 30, 65-67.
53. Khanboubi, F., Boulmakoul, A. (2019) Digital transformation in the banking sector: Surveys exploration and analytics. *Int. J. Inf. Syst. Chang. Manag.*, 11, 93-127.
54. Pulse of Fintech 2021 KPMG. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/02/pulse-of-fintech-h2-21.pdf>
55. The Global Covid-19 FinTech Market Rapid Assessment Study.

https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Covid19_FinTech_Market_Rapid_Assessment_Study_2020.pdf

56. The International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en>

57. The Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <https://www.oecd.org/>

58. D. Nowak, L. Dolinskyi, K. Filipishyna Digital challenges in the economy and their impact on regional development, Economics. Ecology. Socium Vol. 5, No.4, 2021. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/184>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Класифікація фінансових послуг за ознаками [17, С. 538 – 539]

№ з/п	Ознаки	Види
1	2	3
1	За способом перерозподілу фінансових ресурсів	а) страхові б) банківські та інші фінансові послуги, за виключенням страхування в) інвестиційні г) інші
2	За інструментами реалізації фінансової послуги	а) кредитного ринку б) грошового ринку в) ринку пайових цінних паперів г) з похідними і структурованими
3	За типом виробника послуги	а) депозитні б) недепозитні в) допоміжні г) інші
4	За ступенем обов'язковості	а) обов'язкові, реалізація яких є примусовою, незалежно від об'єктивної ситуації і суб'єктивної оцінки (відрахування коштів до накопичувального пенсійного фонду, обов'язкові види страхування тощо) б) добровільні, реалізація яких є цілком добровільною і не обмежується жодними чинниками (окрім законодавства)
5	За рухом фінансових активів	а) з рухом фінансових активів (фінансове посередництво) б) без руху фінансових активів (допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування)
6	За специфікою діяльності інституційної одиниці фінансового сектора	а) традиційні – найбільш розповсюджені (надання коштів у позику, переказ коштів, випуск платіжних документів тощо) б) додаткові – супроводжують процес виробництва традиційних послуг (надання гарантій і поручительств, діяльність з обміну валют, обслуговування дорожніх чеків тощо) в) нетрадиційні послуги – фінансовий лізинг, факторинг, довірче управління фінансовими активами, інтернет-банкінг тощо. Останні «є своєрідним свідченням зрілості банківського сектора й активності фінансової поведінки на ринку»
7	За технічною реалізацією	а) класичні, реалізація яких не передбачає електронних операцій б) електронні, предметом яких є залучення і використання грошових коштів нефінансових корпорацій, домогосподарств тощо з використанням технологічних систем
8	За типом споживача	а) домогосподарствам б) нефінансовим корпораціям в) фінансовим корпораціям г) суб'єктам загальнодержавного управління (уряду, регіональним і місцевим органам державного управління) д) НКО
9	За диференціацією задоволення потреб споживача	а) прямі – задоволення існуючих (наявних) потреб споживача фінансової послуги (залучення фінансових активів, надання коштів у позику, переказ коштів, послуги у сфері страхування і накопичувального недержавного забезпечення тощо) б) непрямі або супутні послуги – задоволення неявних потреб, що робить більш зручним виробництво прямих послуг без отримання споживачем додаткового доходу, але збільшують її цінність (кліринг, видача пластикової картки на базі депозиту, телефонне управління рахунком, консультаційні послуги тощо)

10	За групами споживачів	а) масові – масове охоплення споживачів (діяльність з обміну валют, видача кредитів, надання коштів у позику, переказ коштів тощо) б) спеціалізовані – спеціалізоване охоплення споживачів, оскільки послуга вимагає професійного рівня підготовки кадрів (торгівля цінними паперами, довірче управління фінансовими активами, послуги у сфері страхування і накопичувального пенсійного забезпечення) і спеціальних знань (фінансовий інжиніринг, консультаційні послуги тощо)
11	За тривалістю і мети її споживання	а) стратегічні – дозволяють споживачу розробити і досягти істотних стратегічних перетворень у характері, напрямках і масштабах діяльності або образі життя (довірче управління фінансовими активами, інвестиційне кредитування, послуги у сфері страхування і накопичувального пенсійного за безпечення тощо) б) поточні – націлені на досягнення мети клієнта на рік у найоптимальніший спосіб (залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення, надання коштів у позику тощо) в) оперативні – дозволяють споживачу підготуватись і швидко розв'язати незаплановані проблеми (послуги ломбардів, споживче кредитування, страхування кредитів, фінансовий лізинг, факторинг тощо)
12	За часом появи результату	а) після тривалого проміжку часу (довгострокові депозити, операції з довгостроковими цінними паперами) б) після середнього інтервалу часу (середньострокові депозити; операції з середньостроковими цінними паперами) в) після короткого терміну часу – короткострокові депозити, операції з короткостроковими цінними паперами г) дуже швидко – операції з валютою, зливками металів, спекулятивними цінними паперами
13	За періодом надання	а) постійні – виробляються незалежно від часу доби (брокерські операції на міжнародних ринках, операції з валютою на <i>FOREX</i>); б) періодичні – виробляються у певний період доби, тобто під час роботи фінансової установи
14	За правовим оформленням виробництва	а) оформлені договором б) відповідають законодавству
15	За соціальним середовищем фінансової діяльності	а) послуги, які потребують певного соціального середовища (виробляються біржами, брокерами тощо) б) послуги, які відносно байдужі до існування соціального середовища (послуги банків, страхових компаній, НПФ тощо)

Додаток Б

Таблиця Б.1

Організаційна структура ринків фінансових послуг України [16, С. 85]

Споживачі/ постачальники фін. ресурсів	Фінансові посередники	Допоміжні фінансові корпорацій	Інші фінансові корпорації	Регулятори
	ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР			
Уряд Регіональні і місцеві органи управління Державні нефінансові корпорації Інші нефінансові корпорації Інші фінансові корпорації Домогосподарства Некомерційні організації, що обслуговують домогосподарства	Депозитні: НБУ Банківські установи Кредитні спілки Недепозитні: Інститути спільного інвестування Недержавні пенсійні фонди Страхові компанії Інші кредитні установи Юридичні особи публічного права Фінансові компанії	На ринку цінних паперів: Брокери з цінних паперів Управляючі цінними паперами Андерайтери Компанії з управління активами Депозитарії Депозитарні установи Організатори торгівлі Клірингові установи У сфері страхування та недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ): Страхові агенти Страхові та перестрахові брокери Аварійні комісари Актуарії Адміністратори недержавних пенсійних фондів Консультанти із страхування та НПЗ У сфері інформаційних послуг: Бюро кредитних історій Рейтингові агентства Інформаційні агентства Незалежні фінансові консультанти Інвестиційні радники Фінансові аналітики	Кептивні фінансові установи та кредитори грошей: Довірчі товариства Холдингові компанії Дочірні фірми, які заробляють капітал на відкритих ринках для материнських компаній Лихварі Ломбарди	Міністерство фінансів України Національний банк України Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку Антимонопольний комітет України Саморегулівні організації Об'єднання професійних учасників

Додаток В

Таблиця В.1

Основні принципи цифровізації економіки України, які визначають її авангардний характер [20]

Принципи	Зміст
Доступність	Цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Реалізація даного принципу можлива за наявності консолідаційних зусиль політиків, органів, державної влади, бізнесу, громадськості. Усунення бар'єрів – основний фактор розширення доступу до глобального інформаційного середовища та знань.
Націленість	Цифровізація має бути спрямована на створення переваг (вигід) у різноманітних аспектах повсякденного життя.
Точка росту	Цифровізація – це механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи і програми, які стосуються цифровізації, будуть повністю інтегровані в національні та регіональні стратегії і програми розвитку. Ключова мета даного принципу – досягти “цифрової” трансформації існуючих галузей економіки, сфер діяльності, їх нової якості й властивосте
Свобода друку, інформації. Незалежність. Різнорічність засобів масової інформації	Цифровізація України має сприяти розвитку інформаційного суспільства, ЗМІ, креативного середовища та креативного ринку тощо. При побудові відкритого інформаційного суспільства визначна роль відводиться створенню, поширенню і збереженню змістовної частини, тобто контенту на різних мовах та форматах із належним визнанням прав авторів. Створення контенту, насамперед українського, відповідно до національних або регіональних потреб, має сприяти соціальному, культурному та економічному розвитку, зміцненню інформаційного суспільства. Свобода шукати, одержувати, передавати і використовувати інформацію для створення, накопичення й поширення знань є ключовим фактором здорового розвитку інформаційного суспільства.
Відкритість та співробітництво	Цифровізація” України має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т.д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках. Саме “цифровізація” повинна допомогти Україні інтегруватися з європейськими та глобальними системами, бо саме глобалізація і є результатом розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій.

		<i>Продовження табл. В.1</i>
Стандартизація		Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни. Розробка і використання відкритих, функціонально сумісних недискримінаційних стандартів є базовим елементом розвитку та поширення цифрових технологій. Побудова цифрових систем, орієнтованих на бізнес і відкритий ринок, на “внутрішніх” стандартах неприпустима. Системи електронної комерції, біржових і фінансових ринків тощо мають дотримуватися міжнародних та європейських стандартів
Довіра та безпека		Зміцнення довіри, включаючи інформаційну безпеку, кібербезпеку, захист конфіденційності персональної інформації, недоторканності особистого життя та прав користувачів ІКТ, є передумовою одночасного розвитку та безпеки “цифровізації”. Необхідність сформулювати, розвивати і впроваджувати національну культуру кібербезпеки є ключовою діяльністю на шляху боротьбу України із кібер-злочинністю.
Сфокусованість та комплексність	та	Державне управління та політикум мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, впровадженні всеосяжних національних “цифрових” стратегій. Державне управління має зосередитися на знятті бар’єрів на шляху до “цифровізації” країни, корегуванні вад ринкових механізмів, підтримці добросовісної конкуренції, залученні інвестицій, розвитку “цифрової” інфраструктури та “цифрової” економіки з метою досягнення національних пріоритетів

Додаток Г

Таблиця Г.1

Основні цифрові технології на ринку фінансових послуг

Вид продукту/послуги	Загальна характеристика
FinTech	Технологічні проекти в сфері фінансових сервісів, що вважаються одним з найперспективніших (атому затребуваних) напрямків для стартапів, незважаючи на складності держрегулювання, з якими доводиться зіштовхуватись, працюючи за цим напрямком. Існує два основних види продуктів на базі FinTech. Перший, досить давно представлений на ринку, забезпечує софт і послуги фінансових сервісів, тобто використовує модель B2B. Другий, активно розвивається останнім часом, орієнтований на кінцевого споживача, тобто охоплює ринок B2C, і прагне виконати вкрай амбітне завдання – скласти конкуренцію традиційним постачальникам фінансових послуг в боротьбі за масового клієнта
LegalTech	Цифрові технології в юридичній сфері бізнесу, що спеціалізується на інформаційно-технологічному обслуговуванні професійної юридичної діяльності, а з кінця 2000-х років – і на наданні споживачам юридичних послуг з використанням інформаційних технологій. В останньому випадку може мати місце on-line-посередництво між замовником та юридичною фірмою або надання інструментів для юридичної самообслуговування, що виключають необхідність звернення до професійних юристів. Крім того, можна говорити про рух legal tech, метою якого є перегляд традиційних поглядів на вирішення юридичних питань шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій в сфері правових послуг
InsurTech	InsurTech (сфера новітніх страхових технологій) відведено велике місце на фінансово-технологічній арені. Insurtech – це впровадження інноваційних рішень, покликаних максимізувати ефективність використання нових технологій на страховому ринку. Insurtech – це з'єднання і взаємопроникнення традиційного поняття страхування з новітніми технологіями за аналогією з поняттям Fintech. InsurTech дає можливість змінити “правила гри” для страховиків, дозволяючи впроваджувати інновації, підвищувати актуальність пропозицій і зростати. InsurTech отримує фінансування поряд з інвестиціями в FinTech-сектор. Великі можливості InsurTech приховуються не в тому, щоб надати існуючим страховим продуктам цифрову форму, а в тому, щоб докорінно змінити продукт або процес укладення договору на його надання з метою – на порядок поліпшити якість обслуговування клієнта.

Джерело: складено на основі [20]

Додаток Д

Таблиця Д.1

Цифрові продукти та послуги як інноваційні тренди сучасного ринку фінансових послуг [20]

Вид продукту/ послуги	Загальна характеристика
<i>BlockChain</i>	В перекладі з англ. “blockchain” або “block chain” – вибудований за певними правилами безперервний послідовний ланцюжок блоків, що містять інформацію. Але краще давати визначення виходячи з призначення технології блокчейн. Блокчейн був спроектований в рамках вирішення цілком конкретного завдання, а саме – як побудувати децентралізовану (без єдиного центру управління) фінансову систему, коректність роботи якої могла б перевірити будь-яка людина. Виходячи з цього, можна визначити блокчейн як спосіб зберігання і узгодження бази даних, копія якої є у кожного учасника.
<i>Digital marketing</i>	Це використання різних способів просування продукту в широкі маси з використанням цифрових каналів. Digital Marketing – це сукупність інструментів просування, при яких задіяні цифрові канали. Він не тотожний інтернет-маркетингу, оскільки включає в себе такі канали, як телебачення, радіо і навіть зовнішня реклама. Інтернет-маркетинг еволюціонував в цифровий (digital) маркетинг, в якому використовуються комплексні методи on-line-стратегії, розробки сайтів та мобільних додатків, креативу і копірайтингу, контекстної реклами і SMM, а також інших інтерактивних продуктів. Найбільш популярні форми цифрових каналів: пошукове просування; контекстна і тизерна реклама; медійна і банерна; просування в соціальних медіа і блогах; створення мобільних додатків для смартфонів, планшетів та інших носіїв; вірусна реклама.
<i>CRM&BPM</i>	CRM – система для продажу: готові процеси для управління всіма типами угод. Bpm’online CRM об’єднує можливості системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та системи управління бізнес-процесами (BPM). Це перше прикладне рішення, розроблене на платформі bpm’online.

	<i>Продовження табл. Д.1</i>
<i>Grid технології</i>	Grid обчислення – це географічно розподілена інфраструктура, яка об'єднує множину різних типів, доступ до яких користувач може отримати з будь-якої точки, незалежно від місця їх розміщення. Grid надає колективний розподілений режим доступу до ресурсів і до зв'язаних з ними послугами в рамках глобально-розподілених організацій (підприємства які спільно використовують глобальні ресурси, бази даних, спеціалізоване програмне забезпечення).
<i>Digital-страхування</i>	Digital стратегія в страхуванні – це не лише Інтернет-продажі, а трансформації всього бізнесу в напрямі роботи з електронним полісом. Digital-страхування дозволяє страховим компаніям знизити витрати, підвищити швидкість обслуговування клієнтів. Споживачі мають можливість отримати своєчасні оновлення щодо змін у страховій політиці компанії. Діджиталізація забезпечує стандартизацію і покращує якість відповідей і послуг, що надаються. Значною перевагою Digital-страхування є присутність соціальних мереж, що сприяє поліпшенню якості обслуговування та налагодженні тісного зв'язку між страховою компанією та клієнтом. Суттєвою перевагою Digital-страхування є зменшення ймовірності шахрайства й підвищення безпеки страхових операцій. Адже за умови придбання поліса через страхового посередника є ризик не внесення останнім страхової премії та, як наслідок, договір страхування не вступає в силу. Швидкість обробки даних та врегулювання претензій – ще одна перевага Digital-страхування. Адаптація до цифрового формату має позитивне значення як для страховика, так і для клієнта. Адже всі етапи страхування, починаючи від подання заяви і закінчуючи врегулюванням претензій, проходять значно швидше. Застосування хмарних платформ зменшує ймовірність допущення помилок, а сам процес стає відкритим й дає можливість прослідкувати стан врегулювання претензій. Крім того, впровадження хмарних платформ забезпечують страховим компаніям більшу швидкість, гнучкість і масштабованість, покращують реагування і дозволяють оптимізувати процеси.

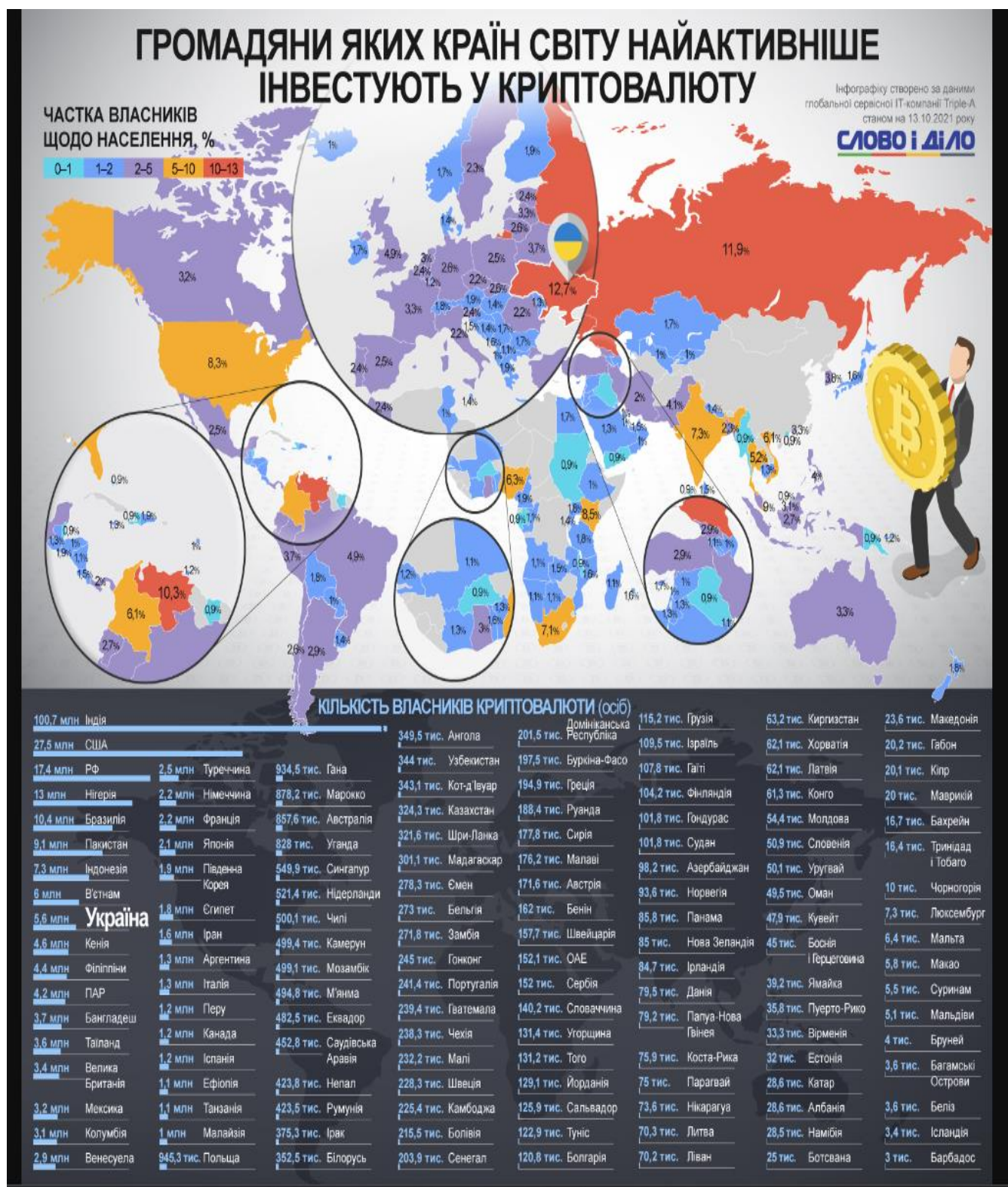

Рис. Ж.1. Інвестування у криптовалюту громадянами країн світу [37]

Український фінтех в цифрах

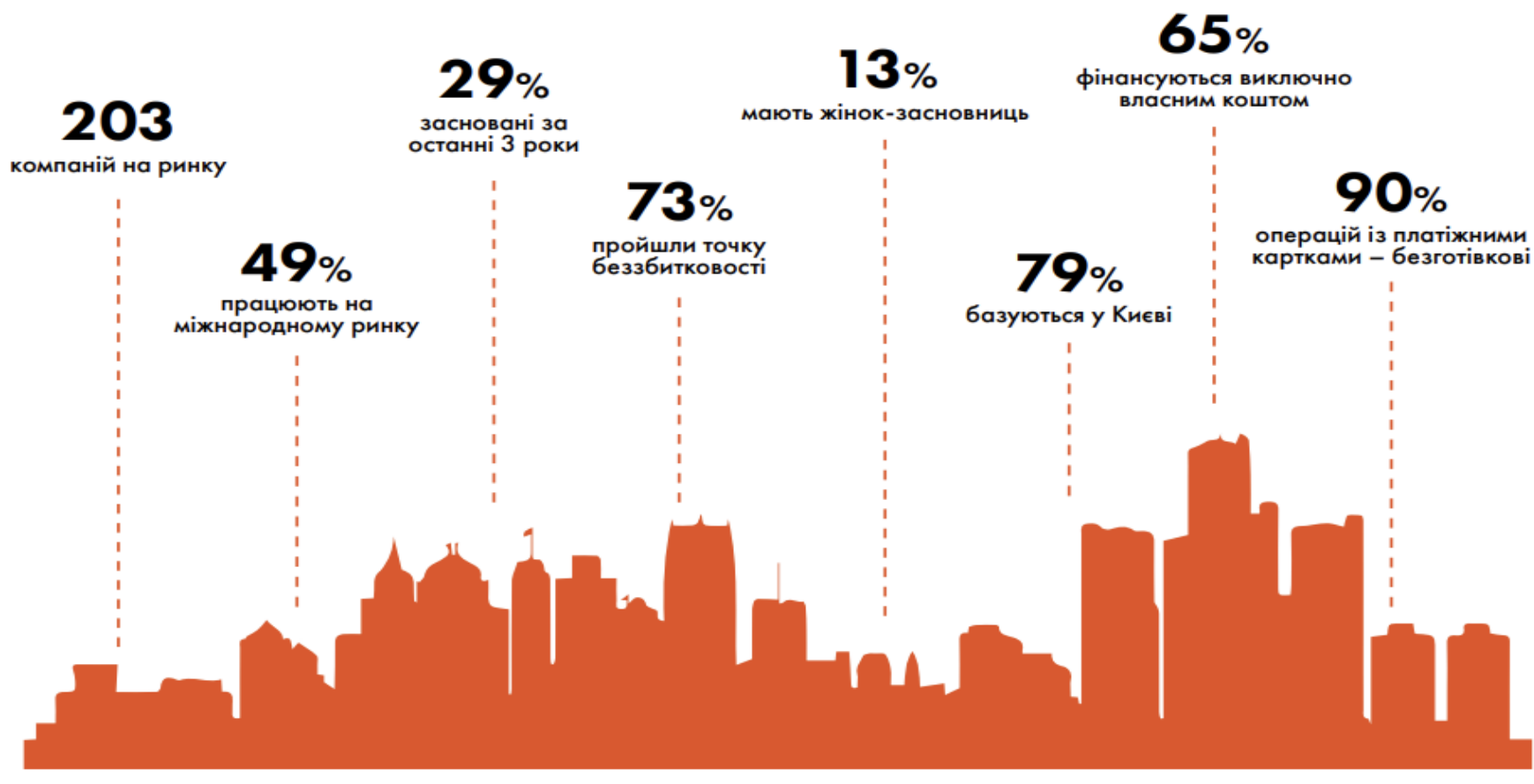

Рис. 3.1. Показники розвитку фінтех в Україні у 2021 році [14]

Додаток К

Фінтех-стартапи, які отримали грантове фінансування від Українського фонду стартапів в 2021 році

meteocontrol

Meteocontrol AI. Платформа для страхування фермерів на основі супутникових даних та авторських алгоритмів.

Fintellect

Fintellect. Фінансовий супер інструмент для малих креативних і IT агенцій.

eKYC

eKYC. B2b SaaS, що допомагає верифікувати й онбордити клієнтів за лічені хвилини.

Checki

Checki. Розпізнавання мовлення та зворотній зв'язок по кожному чеку вашого бізнесу.

Фінтех-стартапи, які раніше отримали фінансування від Українського фонду стартапів і в 2021 році залучили додаткові інвестиції

upSWOT

upSWOT. Підвищення ефективності продажів, спрямованих на МСБ з безперервним моніторингом та інсайтами з 117 альтернативних джерел даних. Залучив \$4,9 млн в seed-раунді, в якому прийняли участь Common Ocean, CFV Ventures, SpeedUp Group та інші.

finmap

FINMAP. Онлайн-сервіс для фінансового обліку в малому та мікро-бізнесі. Найпростіший спосіб зрозуміти де прибуток, на що бізнес витрачає забагато та спрогнозувати обіг коштів, щоб не потрапити в касовий розрив. Залучив інвестиції від українських та європейських інвесторів: Startup Wise Guys, BRISE Capital, Sigma Software Labs, Inspirium та інших. Точна сума не розголошується.

DJOOKY

Djooky. Музична торгівельна платформа, яка надає артистам доступ до глобальної спільноти інвесторів, а інвесторам можливість торгувати новим класом активів. Іншими словами міст між музичним та фінансовим світом. Точна сума та інвестори не розголошуються.

Додаток Л

Карта української фінтех-екосистеми 2021

Payments/Money transfer

Telco

Oil&Gas

Digital Lending

Technology and infrastructure

Consulting/Analytical systems

Blockchain/Crypto

Cybersecurity / Anti-fraud

RegTech

Ecosystem

Personal finance / Wealth management

LegalTech

Media

Digital / Neobanks / Chatbots

Mobile wallets

InsurTech

Marketplace

Digital comparison tools

Crowdfunding

Fintech Investment

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
Філіпишиної Крістини Ігорівни
на тему: «Цифрова трансформація ринку фінансових послуг в Україні»

Актуальність роботи обумовлена необхідністю подальшого нормативно-правового регулювання і подальшого розвитку ринку фінансових послуг в умовах новітніх цифрових трансформацій в економіці. Це спонукає до активної академічної та політичної дискусії, а також формування цифрової культури на ринку. Динамічний розвиток цифрових процесів надзвичайно активізував необхідність підвищення фінансової грамотності українців, зміни їх поведінки на ринку фінансових послуг. Маючи суттєвий потенціал для подальшого розвитку не лише ринку фінансових послуг, а і економічної системи в цілому, цифрова трансформація вимагає оперативного на неї реагування.

Наукова новизна полягає у розробленні пропозицій щодо перспектив цифрової трансформації ринку фінансових послуг в Україні.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу у процесі дослідження використовувалась відповідна сукупність методів і прийомів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (діалектичний, історичний, логічний, системний аналіз тощо), спеціальні (документальний аналіз, порівняльно-правовий, статистичний тощо). Історико-правовий метод дозволив встановити передумови виникнення і становлення феномену цифровізації, особливості її розвитку на ринках фінансових послуг. Логіко-семантичний метод був використаний для формування понятійно-категоріального апарату. Абстрактно-логічний метод було застосовано за розроблення напрямів подальшої цифрової трансформації ринку фінансових послуг. Специфіка цифрової трансформації та її характер зумовили застосування органічної єдності теорії та практики, поєднання критичного і раціонального, а також логічного та системного підходу.

Обґрунтованість пропозицій і висновків, та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. Одержані у роботі результати можуть бути впроваджені у можуть бути впроваджені у фінансову та страхову діяльність на ринку фінансових послуг, а також використані у виробленні підходів щодо подальшої цифрової трансформації цього ринку.

Наявність недоліків. Більше уваги приділити адаптації зарубіжного досвіду в українську практику.

Загальний висновок і оцінка роботи. Тема кваліфікаційної роботи розкрита. Робота рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент:

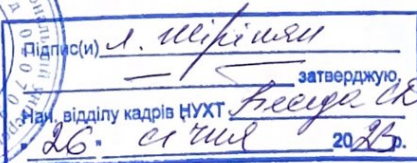
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

Лада ШПІРІНЯН

« ____ »

2023 р.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, групи ФМФ 21-1, спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування», Філіпішиної Крістини Ігорівни на тему: «Цифрова трансформація ринку фінансових послуг в Україні»

Кваліфікаційна робота виконана у відповідності з затвердженим планом, поставленні завдання виконані, питання розкриті, метою роботи є

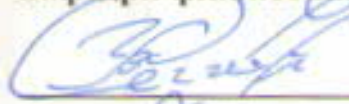
Практичне значення одержаних результатів кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні

В ході дослідження здобувач показав вміння використовувати сучасні методи обробки інформації. Зроблені висновки є аргументовані.

Роботу виконано відповідно до вимог методичних рекомендацій до виконання кваліфікаційної роботи, зроблені висновки. Представлена кваліфікаційна робота на тему: «Цифрова трансформація ринку фінансових послуг в Україні» є закінченим дослідженням і заслуговує на оцінку «відмінно».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи

Унінєць-Ходаківська Валентина Павлівна, к.е.н, доцент, професор кафедри фінансових ринків та технологій

(підпис)

21.04.23
(дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота (проект) здобувача вищої освіти

Філіпішиної Крістини Ігорівни

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «25» 01 2023 №3 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

(підпис)

Коваленко Ю. М.

(прізвище, ініціали)